

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1951

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 7

17—21 februari.

Debatter m. m.

Onsdagen den 21 februari.

Sid.

Ang. beskattningen av äkta makar	9
Om straffbeläggning i allmänna strafflagen av krigspropaganda	13
Om straffbeläggning i tryckfrihetsförordningen av krigspropaganda	19
Lagförslag om behörighet att utöva tandläkarkonsten	19
Interpellation av herr Persson, Karl, ang. statens kostnader för ägg- produktionen	40

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 21 februari.

Konstitutionsutskottets utlåtande nr 3 ang. ändrad lydelse av 51 § lagen om kommunalstyrelse i Stockholm	8
— nr 4, ang. inrättande av särskilda kulturnämnder i kommunerna	8
Statsutskottets utlåtande nr 15, ang. utgifter å tilläggsstat II: utrikes- departementet	8
— nr 16, ang. utgifter å tilläggsstat II: försvarsdepartementet	8
— nr 21, ang. utgifter å tilläggsstat II: handelsdepartementet	8
— nr 24, ang. utgifter å tilläggsstat II: statens allmänna fastighets- fond	8
— nr 25, ang. utgifter å tilläggsstat II: försvarets fastighetsfond	9
— nr 27, ang. anslag till beredskapsutrustning åt Aktiebolaget Radio- tjänst	9
— nr 28, ang. anslag till oförutsedda utgifter	9
— nr 29, ang. anslag till avskrivning av oreglerade kapitalmedels- förluster	9
— nr 30, ang. stat för statens allmänna fastighetsfond	9

	Sid.
Bevillningsutskottets betänkande nr 5, om ändrad lydelse av 3 § förordningen ang. stämpelavgiften	9
— nr 7, ang. ändrade bestämmelser rörande beskattning av äkta makar	9
— nr 8, ang. skattefrihet intill en viss gräns för gåvor till sociala hjälpinstitutioner	12
Första lagutskottets utlåtande nr 4, ang. höjning av den i 13 kap. 12 § andra stycket giftermålsbalken upptagna värdegränsen	12
— nr 5, ang. sådan ändring av allmänna strafflagen, att krigspropaganda blir straffbelagd	13
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, ang. sådan ändring av tryckfrihetsförordningen, att krigspropaganda blir straffbelagd	19
Första lagutskottets utlåtande nr 6, ang. ändrad lydelse av 60 och 193 §§ utsökningslagen.	19
Andra lagutskottets utlåtande nr 3, ang. behörighet att utöva tandläkarkonsten	19
— nr 4, ang. ändring i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus	39
Jordbruksutskottets utlåtande nr 3, ang. anordnande av en allmän jordbruksräkning under år 1951	39
— nr 4, ang. befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan, m. m.	39

Lördagen den 17 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen; och dess förhandlingar leddes av förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 10 och den 13 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av bifogade läkareintyg får jag härmed anhålla om tjänstledighet från riksdagsgöromålen från och med den 8 februari 1951 tills vidare.

Hässleholm den 15 februari 1951.

N. R. Rosenberg.

Riksdagsman *Ragnar Rosenberg*, Hässleholm, som behandlas av måg sedan den 8/2 1951, är på grund av sjukdom (Erysipelas) tills vidare förhindrad deltaga i riksdagsarbetet; vilket härmed intygas.

Länslasarettet, Hässleholm den 13/2 1951.

K.-A. Lagergren,

Lasarettsläkare.

På gjord proposition bifölls ansökningen för den tid, det i åberopade läkarintyget omförmälda hindret varade.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av utlänningslagen den 15 juni 1945 (nr 315); och

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 26 juli 1947 (nr 529) om allmänna barnbidrag.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 20, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 juni 1945 (nr 520) om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom, m. m.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser ekle-siastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser civildepartementets verksamhetsområde; samt

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1951/52 till vissa byggnadsarbeten vid tullverkets kust- och gränsbevakning m. m.

Anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 25, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Norling* m. fl. väckta motionen, nr 300, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunderna

för höjning av löner enligt statens löneplansförordning, m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet herr *Åmans* motion, nr 301, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående en tillfällig skatt i syfte att motverka vissa investeringar i varulager och inventarier (investeringskatt).

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 302, av herr *Elowsson, Nils*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vägtrafikförordning m. m.; samt

nr 303, av herr *Heiding* m. fl., i samma ämne.

Herr förste vice talmannen anmälde, att till kammaren överlämnats

dels Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 47, angående Sveriges anslutning till Internationella rådgivande bomullskommittén (ICAC);

nr 49, angående godkännande av tilläggsprotokoll till handels- och betalningsavtalet den 23 november 1948 mellan Sverige och Argentina;

nr 50, med förslag till lag om tillfällig förlängning av skyddstid för litterära och musikaliska verk;

nr 51, angående ökade lånemöjligheter för den mindre skeppsfarten m. m.;

nr 54, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1950 vid dess andra ordinarie möte fattade beslut;

nr 55, om godkännande av överenskommelse angående varuutbytet mellan Sverige och Förbundsrepubliken Tyskland;

nr 56, angående anslag till stödande av priset å hamphalm och linhalm av 1950 års skörd m. m.;

nr 57, angående frågor om befrielse från betalningsskyldighet till kronan;

nr 59, med anhållan om riksdagens yttrande angående en av Internationella

arbetsorganisationens allmänna konferens år 1950 vid dess trettiotredje sammanträde antagen rekommendation;

nr 60, angående ersättning till B. O. Ekdahl m. fl.; samt

nr 61, angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag å sjätte huvudtiteln m. m.;

dels ock Kungl. Maj:ts skrivelse nr 58, med redogörelse för de åtgärder som vidtagits på grund av riksdagens skrivelse den 26 maj 1950, nr 319, i anledning av riksdagens år 1949 församlade revisorers berättelse.

De kungl. propositionerna och den kungl. skrivelsen blevo nu var för sig föredragna och lagda på bordet.

Anmälde och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 51 § lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm;

nr 4, i anledning av väckta motioner angående inrättande av särskilda kultur nämnder i kommunerna; samt

nr 5, i anledning av väckt motion om sådan ändring av tryckfrihetsförordningen, att krigspropaganda blir straffbelagd;

statsutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggs-

stat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser staten för statens allmänna fastighetsfond;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser staten för försvarets fastighetsfond;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1951/52 till viss beredskapsutrustning åt Aktiebolaget Radiotjänst;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1951/52 till oförutsedda utgifter;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1951/52 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster; samt

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1951/52;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

nr 7, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande beskattning av äkta makar; samt

nr 8, i anledning av väckt motion om skattefrihet intill en viss gräns för gåvor till sociala hjälpinstitutioner;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckt motion om höjning av den i 13 kap. 12 § andra stycket giftermålsbalken upptagna värdegränsen;

nr 5, i anledning av väckt motion angående sådan ändring av allmänna strafflagen, att krigspropaganda blir straffbelagd; samt

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 60 och 193 §§ utsökningslagen;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om behörighet att utöva tandläkarkonsten dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 20 december 1940 (nr 1044) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 3, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av en allmän jordbruksräkning under år 1951; samt

nr 4, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan, m. m.

Anmälades och bordlades en av herr *Englund* under sammanträdet till herr förste vice talmannen avlämnad motion, nr 304, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.07 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Tisdagen den 20 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Justerades protokollen för den 14 och den 17 innevarande månad.

Föredrogos och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 47, angående Sveriges anslutning till Internationella rådgivande bomullskommittén (ICAC); samt

nr 49, angående godkännande av tilläggsprotokoll till handels- och betalningsavtalet den 23 november 1948 mellan Sverige och Argentina.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 50, med förslag till lag om tillfällig förlängning av skyddstid för litterära och musikaliska verk.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 51, angående ökade lånemöjligheter för den mindre skeppsfarten m. m.

Föredrogos och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 54, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1950 vid dess andra ordinarie möte fattade beslut; samt

nr 55, om godkännande av överenskommelse angående varuutbytet mellan Sverige och Förbundsrepubliken Tyskland.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 56, angående anslag till stödjan­de av priset å hamphalm och linhalm av 1950 års skörd m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet

dels Kungl. Maj:ts proposition nr 57, angående frågor om befrielse från betalningsskyldighet till kronan;

dels ock Kungl. Maj:ts skrivelse nr 58, med redogörelse för de åtgärder som vidtagits på grund av riksdagens skrivelse den 26 maj 1950, nr 319, i anledning av riksdagens år 1949 församlade revisorers berättelse.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 59, med anhållan om riksdagens yttrande angående en av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1950 vid dess trettio­tre­dje sammanträde antagen rekommendation;

nr 60, angående ersättning till B. O. O. Ek Dahl m. fl.; samt

nr 61, angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag å sjätte huvudtiteln m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet herr *Englunds* motion, nr 304, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning, m. m.

Föredrogos och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 3—5, statsutskottets utlåtanden nr 15, 16, 21, 24, 25 och 27—30, bevillningsutskottets betänkanden nr 5, 7 och 8, första lagutskottets utlåtanden nr 4—6, andra lagutskottets utlåtanden nr 3 och 4 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 3 och 4.

På framställning av herr talmannen beslöts att konstitutionsutskottets utlåtande nr 5 skulle på föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppfö-

ras näst efter första lagutskottets utlåtande nr 5.

Herr talmannen anmälde, att till kammaren överlämnats Kungl. Maj:ts proposition nr 62, angående förslag till lag angående nedsättning av allmän kommunalskatt i anledning av övergångsbidrag, m. m.

Den kungl. propositionen blev nu fördragen och lagd på bordet.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 305, av herr *Domö* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående en tillfällig skatt i syfte att motverka vissa investeringar i varulager och inventarier (investeringsskatt);

nr 306, av herrar *Ohlon* och *Nordenson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående en tillfällig skatt i syfte att motverka vissa investeringar i varulager och inventarier (investeringsskatt);

nr 307, av herr *Ohlon* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående en tillfällig skatt i syfte att motverka vissa investeringar i varulager och inventarier (investeringsskatt);

nr 308, av herr *Petrén* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående en tillfällig skatt i syfte att motverka vissa investeringar i varulager och inventarier (investeringsskatt);

nr 309, av herr *Petrén* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående en tillfällig skatt i syfte att motverka vissa investeringar i varulager och inventarier (investeringsskatt);

nr 310, av herrar *Eskilsson* och *Werner*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående en tillfällig skatt i syfte att motverka vissa investeringar i varulager och inventarier (investeringsskatt);

nr 311, av herrar *Weiland* och *Björck*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående en tillfällig skatt i syfte att motverka vissa investeringar i varulager och inventarier (investeringsskatt);

nr 312, av herr *Karlsson*, *Gottfrid*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående en tillfällig skatt i syfte att motverka vissa investeringar i varulager och inventarier (investeringsskatt);

nr 313, av herrar *Lindblom* och *Weiland*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vägtrafikförordning m. m.;

nr 314, av herr *Lindblom* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vägtrafikförordning m. m.;

nr 315, av herr *Pålsson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vägtrafikförordning m. m.;

nr 316, av herr *Björck* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vägtrafikförordning m. m.;

nr 317, av herr *Persson*, *Ivar*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vägtrafikförordning m. m.;

nr 318, av herr *Cassel* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vägtrafikförordning m. m.;

nr 319, av herr *Cassel*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vägtrafikförordning m. m.;

nr 320, av herr *Näslund*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vägtrafikförordning m. m.; samt

nr 321, av herr *Lundqvist* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vägtrafikförordning m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.04 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 21 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 26, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, såvitt propositionen avser jordbruksärenden.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 62, angående förslag till lag angående nedsättning av allmän kommunalskatt i anledning av övergångsbidrag, m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick lagförslaget, till konstitutionsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet nedannämnda motioner:

nr 305, av herr *Domö* m. fl.,
nr 306, av herrar *Ohlon* och *Norden-son*,
nr 307, av herr *Ohlon* m. fl.,
nr 308, av herr *Petrén* m. fl.,
nr 309, av herr *Petrén* m. fl.,
nr 310, av herrar *Eskilsson* och *Werner*,

nr 311, av herrar *Weiland* och *Björck*, samt

nr 312, av herr *Karlsson*, *Gottfrid*,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående en tillfällig skatt i syfte att motverka vissa investeringar i varulager och inventarier (investeringsskatt).

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 313, av herrar *Lindblom* och *Weiland*,

nr 314, av herr *Lindblom* m. fl.,

nr 315, av herr *Pålsson* m. fl.,

nr 316, av herr *Björck* m. fl.,
nr 317, av herr *Persson*, *Ivar*,
nr 318, av herr *Cassel* m. fl.,
nr 319, av herr *Cassel*,
nr 320, av herr *Näslund*, och
nr 321, av herr *Lundqvist* m. fl.,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vägtrafikförordning m. m.

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 51 § lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm; samt

nr 4, i anledning av väckta motioner angående inrättande av särskilda kultur nämnder i kommunerna.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggs-

stat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser staten för statens allmänna fastighetsfond;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser staten för försvarets fastighetsfond;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1951/52 till viss beredskapsutrustning åt Aktiebolaget Radiotjänst;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1951/52 till oförutsedda utgifter;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1951/52 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster; och

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1951/52.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Ang. beskattningen av äkta makar.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 7, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande beskattning av äkta makar.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 210 av fröken *Andersson* och herr *Lundqvist* samt II: 364 av herr *Edström* hade hemställts, att riksdagen för sin del ville antaga följande

Ang. beskattningen av äkta makar.

1) Förslag

till

lag om ändring av 52 § 1 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Härigenom förordnas att 52 § 1 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 skall erhålla följande ändrade lydelse.

52 §.

1 mom. Äkta makar, som under beskattningsåret levt tillsammans, taxeras envar för sin inkomst samt mannen därjämte för boets gemensamma inkomst. Har vid dylik taxering avdrag, som i 46 § 1 och 2 mom. medges, helt eller delvis ej kunnat utnyttjas å den därtill närmast berättigade makens taxerade inkomst, må bristen avräknas å den andre makens inkomst i samma kommun. Skatteplikt enligt 51 § bedömes med hänsyn till båda makarnas sammanlagda inkomst. Ortsavdrag beräknas för varje make till hälften av det belopp, som i 48 § 2 mom. andra stycket sägs, dock att, om Ortsavdrag helt eller delvis ej kan utnyttjas å den därtill närmast berättigade makens taxerade inkomst, bristen må avräknas å den andre makens taxerade inkomst.

2) Förslag

till

förordning om ändring av 11 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt.

Härigenom förordnas att 11 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 om statlig inkomstskatt skall erhålla följande ändrade lydelse.

11 §.

1 mom. Äkta makar, som under beskattningsåret levt tillsammans, taxeras envar för sin inkomst samt mannen därjämte för boets gemensamma inkomst. Har vid dylik taxering avdrag, varom i 4 § 1 mom. förmåles, helt eller delvis ej kunnat utnyttjas å den därtill närmast berättigade makens inkomst, må bristen avräknas å den andre makens inkomst. Frågan om skatteplikt enligt 9 § 5 mom.

Ang. beskattningen av äkta makar.

bedömes med hänsyn till de båda makarnas sammanlagda beräknade taxerade inkomster. Ortsavdrag beräknas för en var av makarna till hälften av det belopp, som i 8 § 1 mom. andra stycket sägs, dock att, om ortsavdraget helt eller delvis ej kan utnyttjas å den därtill närmast berättigade makens taxerade inkomst, bristen må avräknas å den andre makens taxerade inkomst. Skatten beräknas efter det sammanlagda beloppet av makarnas beskattningsbara inkomster och fördelas å makarna efter förhållandet mellan nämnda inkomster.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I: 210 av fröken Andersson och herr Lundqvist samt II: 364 av herr Edström om ändrade bestämmelser rörande beskattning av äkta makar icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herrar *Velander, Ebbe Ohlsson* och *Edström*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **OHLSSON, EBBE**: Herr talman! Då jag vid detta utlåtande fogat en blank reservation, vill jag endast i största kortet motivera mitt ställningstagande.

Bevillningsutskottet har avstyrkt de föreliggande motionerna om en tudelning av ortsavdraget utan att anföra några som helst sakliga skäl. Det är ju också rätt naturligt, då det i själva verket här endast rör sig om en praktisk detalj, kring vilken det näppeligen kan uppstå några politiska meningsskiljaktigheter. Man kan se frågan ur rättvisesynpunkt, men för min del vill jag främst betrakta den som en rent praktisk angelägenhet. Ett bifall till motionerna skulle otvivelaktigt ha inneburit en förenkling av själva uppbördsförfarandet och även en förenkling av taxerings- och debiteringsarbetet. Vi veta alla att uppbördsförfarandet är ganska krångligt och lämnar en hel del övrigt att önska. Jag anser därför att riksdagen bort ta till vara varje möjlighet att åstadkomma en förenkling. Vi veta också att taxerings- och debiteringsmyndigheterna äro överho-

pade av arbete och säkerligen med glädje skulle se att någon förenkling komme till stånd.

Nu har emellertid bevillningsutskottet gått på den formella, för att inte säga den formalistiska, motiveringen att hela sambeskattningsfrågan är föremål för utredning inom 1949 års skatteutredning. Men detta borde väl inte hindra att man tar upp en detaljfråga till prövning och finner en lösning, som alla i själva verket äro överens om är riktig.

Utskottet säger också, att frågan inte behöver lösas i år, eftersom reformen av de kommunala ortsavdragen inte skall tillämpas förrän vid 1953 års taxering. Och detta är ju riktigt, om man bara tänker på den definitiva, den slutliga skatten. Men, herr talman, vi måste ju också ta hänsyn till källskattesystemet. Det komma vi inte förbi.

Den förenkling som skulle åstadkommas för de äkta makarnas del, om tudelningsförslaget genomfördes, skulle komma till synes redan nästa år. Jag vill erinra om att preliminärskatteuttagen år 1952 skola fastställas med utgångspunkt från de nya kommunala ortsavdragen. Det skulle otvivelaktigt, såvitt jag kan se, ha varit en stor fördel, om motionärernas förslag samtidigt därmed hade kunnat tillämpas.

Förr eller senare måste, herr talman, denna fråga få en positiv lösning, oavsett om man ser den ur rättvisesynpunkt eller man ser den ur synpunkten, hur vi skola kunna klara arbetskraftsbristen. Jag har emellertid intet yrkande.

Herr **HEÜMAN**: Herr talman! Då herr Ohlsson inte hade något yrkande, skulle jag kunna nöja mig med att säga, att utskottet självfallet inte velat gå in på någon saklig granskning av denna fråga av den anledningen att frågan — vilket också herr Ohlsson påpekade — ligger under utredning av 1949 års skatteutredning, vilken, enligt vad den meddelat, räknar med att kunna lägga fram sitt betänkande någon gång i slutet av året. Då det således öppnas möjligheter för att denna fråga skall kunna föreläggas

riksdagen i form av en kungl. proposition nästa år, har utskottet ansett det vara lämpligast att avvakta utredningens betänkande. Riksdagen brukar ju inte företa sig någonting på områden, där frågor ligga under utredning, utan brukar vänta, till dess utredningen är klar, innan den tar ståndpunkt. Riksdagen brukar inte vilja låsa en utredning genom att fatta beslut i förväg om problem, som ligga under behandling av utredningen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken ANDERSSON: Herr talman! Herr Heüman sade att utredningen möjligen skulle bli färdig i slutet av året och att den här frågan alltså rätt snart skulle kunna ligga på riksdagens bord, men man vet ju av erfarenhet, att det inte är så säkert att bebådade betänkan- den komma, när de äro utlovade. Bortsett härifrån tycker jag emellertid, att man skulle kunna ta upp denna detalj till avgörande nu, så att man redan vid 1952 års preliminärskatteberäkning kan ta hänsyn till dessa faktorer.

Herr Ohlsson har nyss berört väsentligen de praktiska sidorna av problemet men betonat att det också har en rättvisaspekt. Det gäller nämligen att få en rättvisare fördelning av skatten mellan äkta makar, som båda ha inkomst. Hustrun har ju som regel lägre inkomst än mannen — tyvärr kan jag kanske tillägga — men varför, frågar man sig, skall hustrun ha lägre ortsavdrag än mannen, vilket hon ju får av denna orsak? Ortsavdraget är ju väsentligen till för att ta undan från beskattning sådan inkomst, som inte har någon skattekraft, som utgör, för att använda ett vanligt uttryck, ett existensminimum.

Nu kan man ju fråga sig vad majoriteten i bevillningsutskottet har för syn på den här saken. För min del anser jag att hustrun inte bör leva på lägre standard än mannen. Hon har därutinnan stöd för övrigt i våra äktenskapslagar, som klart uttala att hon har rätt att leva på samma standard. Som det nu är, kommer ortsavdraget för var och en av ma-

Ang. beskattningen av äkta makar.
karna att variera efter den andre makens inkomst. Det är ju klart att detta måste uppfattas — och också uppfattas — som en orättvisa, och det är en orättvisa som särskilt träder i dagen, när makarna första gången skola samtaxeras. Då får nämligen hustrun i regel lägre ortsavdrag än hon hade före äktenskapet, och man må inte förtänka mänskor, om de tycka att detta är ett högst egendomligt resultat av äktenskapets ingående.

I fjol framlades ett förslag, som berörde alla familjer. Detta förslag byggde på den reservation, som jag hade fogat till sambeskattningsutredningens betänkande. Då fick jag förebråelser för att jag tagit med alla familjer och alltså räknat med också sådana, där hustrun icke har inkomst av förvärvsarbete utanför hemmet. Mot den bakgrunden trodde jag ju att jag skulle kunna få stöd från de dåvarande kritikernas sida, när jag nu har tagit med endast de familjer, där hustrun har inkomst av förvärvsarbete utanför hemmet. Men nej, det har inte gått, utan nu gör man i utskottsutlåtandet såsom herr Heüman här gjorde; man hänvisar till att hela frågan har hänskjutits till en utredning och säger att det ju inte är vanligt att riksdagen tar ställning till frågor, som ligga under utredning. Jag frågar då, om det kan anses rimligt att en sak — en detalj, om man så vill — som ligger så klart till som denna, skall behöva uppskjutas av det skälet att hela frågan ännu inte föreligger klar? Jag sade att det var en detalj, men det är en mycket viktig sådan och en detalj, väl att märka, som kan lösas oberoende av hur sambeskattningsproblemet slutgiltigt kommer att lösas. Det gäller en rättvisefråga, vars lösande tydligen — det framgår av utskottsutlåtandet — inte någon har någonting emot.

Det kan vara intressant att i detta sammanhang nämna, att sambeskattnings-sakkunniga voro helt eniga om att det förslag, som här fått sitt uttryck i föreliggande motioner, var det mest lämpliga och riktiga, men på grund av att bankningsregeln då ännu gällde och ännu inte var föreslagen till avskaffande

Ang. beskattningen av äkta makar.

menade man, och det med rätta, att befintheten av denna regel skulle försvåra tillämpningen av ett dylikt förslag, och därför lade de sakkunniga icke fram något konkret sådant. Det betonades emellertid från de sakkunnigas sida, att om bankningsregeln komme att avskaffas, så ville de förorda att den nuvarande fördelningsregeln skulle ersättas med en bestämmelse om tudelning av ortsavdraget för äkta makar.

Jag tillåter mig, herr talman, läsa upp vad de sakkunniga säga på denna punkt. Det heter i betänkandet: »Sambeskattningssakkunniga vilja livligt förorda, att — därest resultatet av utredningens arbete skulle bli ett sådant avskaffande — ovan ifrågasatta ändring av fördelningsregeln samtidigt genomföres.» Nå, så skedde inte, men när 1950 års ortsavdragsreform träder i kraft år 1952, försvinner bankningen, varför detta hinder har röjts ur vägen.

När man nu hänvisar till ytterligare utredning, skulle jag vilja betona, att denna sambeskattningsskommitté dock i flera år penetrerat dessa problem från praktiskt taget alla aspekter — parentetiskt kan jag tillfoga att jag över huvud taget inte begriper, varför frågan har hänskjutits till utredning, men då så har skett är därom ju ingenting att diskutera — och att inte någon del av betänkandet skulle vara så genomtänkt och klart, att man skulle kunna ta en reform nu, som kan accepteras både ur principiella och praktiska synpunkter, är ganska svårt att förstå.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionerna.

Herr HEÜMAN: Herr talman! Fröken Andersson var inte så säker på att utredningen skulle kunna komma med sitt förslag till hösten. Från utredningens sida har emellertid ganska klart och tydligt sagts, att betänkandet kommer att bli färdigt att läggas fram på höstkanten.

Utskottsmajoriteten har inte någonting emot att man genomför en rättvisare beskattning av äkta makar, om det

över huvud taget finns möjligheter att nå ett dylikt resultat. Men frågan är ju ganska svår att lösa, och det bevisas ju bäst därav, såsom fröken Andersson själv sade, att de sambeskattningssakkunniga under flera år arbetade med detta spörsmål, men när de blevo färdiga med sitt betänkande, ansåg Kungl. Maj:t att det inte kunde läggas till grund för en förändring på området. Då förstår ju var och en att frågan är svår, och i den situationen kan man fråga sig, om det är lämpligt att riksdagen nu fattar beslut i en så svårbedömd fråga, som ligger under utredning, och då man snart kan vänta ett resultat av denna utredning.

Det har också sagts under hand, att den nu sittande utredningen i ganska stor utsträckning kommer att avvika från de synpunkter, som lagts på frågan av de sambeskattningssakkunniga, och detta är, tycker jag, ytterligare ett skäl till att riksdagen vilar på hanen och inte nu fattar något beslut i frågan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 8, i anledning av väckt motion om skattefrihet intill en viss gräns för gåvor till sociala hjälpinstitutioner, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om höjning av den i 13 kap. 12 § andra stycket giftermålsbalken upptagna värdegränsen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om straffbeläggning i allmänna strafflagen av krigspropaganda.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion angående sådan ändring av allmänna strafflagen, att krigspropaganda blir straffbelagd.

Första lagutskottet hade till behandling förehått en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 5, av herr *Hagberg* i Luleå m. fl. I motionen hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till sådan ändring av allmänna strafflagen, att krigspropaganda bleve straffbelagd.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion, II: 5, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **NORLING**: Herr talman! I sitt utlåtande över motion nr 5, som väckts i andra kammaren, har utskottet motiverat sitt avslagsyrkande med att det redan finns vissa straffbestämmelser för sådan propaganda, som här avses.

Utskottet har även räknat upp ett flertal sådana straffbestämmelser. Dessa bestämmelser gälla emellertid helt andra handlingar än som åsyftas i motionen. Även om dessa straffbestämmelser äro mycket tänjbara på de olika områdena, sammanfalla de ej med vad som i motionen menas med krigspropaganda. Den propaganda, som går ut på att exempelvis krig är någonting nödvändigt, syftar ju endast till att bearbeta folkopinionen för att göra den passiv i kampen för freden. Man vill med andra ord få folk att tro, att den enda fred man har att bygga på är liktydig med bomber och kanoner. Talet om ett krigs oundviklighet kan endast tjäna krigets krafter och är således en antifredspropaganda. Denna propaganda kan utan tvekan betecknas som en kvalificerad krigspropaganda. Den tidningspress, som påstår att det tredje världskriget redan börjat, har inte endast gjort en medveten förfalskning av den verkliga situationen utan

verkar också som skadegörare för fredskrafterna.

Ingen bestrider väl att den stora folkmajoriteten i vårt land vill fred. Den vill inte se sina hem och samhället krossade av krigsmaskinen. Den har fått lärdomar från de länder, där kriget skövlut och härjat. Svenska folket vill inte bli måltavlor för bombfällning och granater. Ett utrotande av civilbefolkningen i de länder, där kriget rasar, utgör tydligen nu ett av huvuddragen i modern krigsföring. Denna krigsföringsmetod bekräftas för övrigt i Korea, där den amerikanska militärledningen går in för att odelägga alla koreanska städer och byar, oavsett om de ha någon betydelse för krigföringen eller inte.

Det finns kretsar, som med politiska spekulationer eller i eget vinningssyfte genom sådan propaganda, som jag nyss nämnt, söka uppmjuka opinionen även i vårt land för sina syften, även om det ännu inte kommit så långt, att man propagerar för straffåtgärder mot dem som försvara freden, såsom man t. ex. har gjort i Amerika, där man infört en lag, enligt vilken fredspropagandan är kriminaliserad, så att de, som vilja kämpa mot kriget och för freden, kunna dömas till 10 000 dollars böter och upp till 5 års fängelse.

Med denna korta motivering ber jag, herr talman, få yrka bifall till motionen.

Herr **AHLKVIST**: Herr talman! Att krig bör undvikas, äro väl alla ense om. Att följaktligen krigspropaganda bör straffbeläggas, kan även jag ansluta mig till. När emellertid herr Norling och motionärerna tala om krigspropaganda, är jag rädd för att de inte tala samma språk som utskottet.

Motionärerna sluta motiveringen för sitt yrkande i motionen med att säga, att i ett antal stater redan genomförts en lagstiftning, som tillmötesgår detta krav, d. v. s. att krigspropagandan skall straffbeläggas. Utskottet har också inhämtat, att i vissa länder krigspropaganda är straffbelagt. Ja, utskottet har inhämtat, att det finns länder, där ett

Om straffbeläggning i allmänna strafflagen av krigspropaganda.

erkännande ord om exempelvis Marshallhjälpn betraktas som krigspropaganda och straffbelägges. Redan detta torde visa att det i olika länder råder mycket olika meningar om vad man anser vara krigspropaganda, och det råder säkerligen väsentligt delade meningar mellan motionärerna och utskottet om vad som kan betraktas som krigspropaganda. Utskottet kan därför utan vidare konstatera, att detta begrepp är så vittomfattande och obestämt, att det näppeligen lämpar sig att användas som grundval för en brottsbeskrivning.

Utskottet har i sin motivering hänvisat till att krigspropaganda under vissa förutsättningar och i vissa former kan bestraffas redan enligt gällande rätt. Herr Norling säger väl då, att det är inte det slags krigspropaganda som motionärerna avse, och redan med detta har ju herr Norling erkänt, att det är delade meningar om vad som kan föras in under detta begrepp.

Utskottet har emellertid vidare inhämtat, att straffrättskommittén för närvarande är sysselsatt med att utarbeta ändrade bestämmelser om uppror och i anslutning härtill kommer att ta upp frågan om eventuella ändringar i lagstiftningen om brott mot staten.

Eftersom följaktligen det av motionärerna berörda spörsmålet redan är föremål för utredning, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till första lagutskottets utlåtande.

Herr NORLING: Herr talman! Jag kan dela den uppfattning, som herr Ahlkvist här gav uttryck åt, nämligen att det kan råda olika meningar om vad som är krigspropaganda, och det har ju inte minst framgått av de debatter, som vi haft i denna kammare, när det gällt de utrikespolitiska frågorna. Begreppet är nog ganska omfattande, men jag tror säkerligen att utskottet med litet god vilja skulle kunnat utreda detta begrepp.

Utskottets motivering är att man i anknytning till dansk och norsk lagstiftning om statsförbrytelser överväger att också i svensk lagstiftning införa be-

stämmelser om vissa brott mot staten. Jag känner inte till vad dansk och norsk lagstiftning innehåller i detta avseende, men däremot vet jag, att såväl Danmark som Norge äro Atlantpaktstatsater, som militärt lyda under den amerikanska överhögheten. Jag antar därför att den lagstiftning, som där har framkommit, inte riktar sig mot krigspropaganda, utan snarare har samma tendens som den lagstiftning i Amerika, som jag förut nämnde om, och alltså är riktad mot fredspropaganda.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Jag skulle inte blandat mig i denna debatt, om jag inte hade den misstanken att denna motion kan komma att av min bänkkamrat herr Norling användas i den propaganda, som från kommunistiskt håll bedrivs i min egen stad. Det är med hänsyn härtill som jag skulle vilja tillåta mig att framhålla endast två saker.

Här i landet äro vi med undantag av kommunisterna fullständigt ense om att det som skedde i Korea förra sommaren var att man från kommunistiskt håll bröt freden och anföll ett folk, som uppenbarligen inte ville kriget. Det är detta konstaterande, som kommunisterna här i landet betrakta såsom krigspropaganda.

Kommunisterna här i Sverige beteckna det vidare som krigspropaganda, om man i vårt land liksom i en mängd andra länder ute i Europa under trycket av den största krigsmakt, som måhända någonsin i fred har förekommit i Europa, vidtager rustningar, icke i syfte att börja krig utan för att skydda sig mot ett eventuellt anfall.

Herr NORLING: Herr talman! Gent emot herr Sjö Dahl får jag säga, att varken i motionen eller i mitt anförande betecknats som krigspropaganda de delade meningarna om vilka som företogo det militära angreppet i Korea.

Herr Sjö Dahl säger också att det från kommunistisk sida anses vara en krigspropaganda, om vi här i landet vilja

Om straffbeläggning i allmänna strafflagen av krigspropaganda.

försvara oss mot den största krigsmakt med aggressiva avsikter, som för närvarande finnes. Jag ställer frågan till herr Sjö Dahl: I vilket land och på vilket ställe utföras krigshandlingar av Sovjetunionen och de folkdemokratiska staterna?

Herr ELOWSSON, NILS: Herr talman! När man bevittnar, hur herr Norling här vill ge sig sken av att tala för fredens sak, kan det inte hjälpas att man måste begära ordet för att säga, att det dock inte finns någon makt i världen som går så aggressivt till väga som kommunismen. Ni bilda inom varenda stat ett parti, som skall bedriva agitation för Sovjetrysslands räkning, och ni göra det i den bestämda avsikten att underminera försvarskraften hos de folk, som ni på det sättet angripa med era politiska partier. Ni sträva efter att uppluckra försvarsviljan och motståndskraften på ett sådant sätt, att om den sovjetryska armén uppenbarar sig vid gränsen till dessa stater, så skola de falla som ax för lien. Det är den fredspropaganda ni bedriva.

Och hur har denna fredspropaganda verkat? Vi behöva inte hålla oss bara till Korea i dag, utan vi kunna gå ett stycke tillbaka i tiden och fråga vad som skedde i Finland den 30 november 1939. Finland hade icke på något sätt utmanat eller gått aggressivt till väga mot Sovjetunionen, det hade icke ett ögonblick tänkt sig att behöva gå ut i ett krig. Men vad blev följden av den fredspropaganda, som man från kommunistiskt håll bedriver? Jo, det blev anfall.

Ni ha behandlat alla de andra staterna väster om Sovjetunionen på samma sätt. Ni ha bearbetat dem politiskt genom de kommunistiska partierna, och i många fall ha ni inte ens behövt göra det. Ni kunde utan vidare ta de tre randstaterna Estland, Lettland och Litauen. Ni togo halva Polen samtidigt med att Hitler tog den andra hälften. Därefter togo ni ännu mycket mera och hänvisade polackerna till att ta igen från det tyska riket vad de förlorat genom

den kommunistiska aggressiviteten. Ni ha gått till väga på samma sätt mot Tjeckoslovakien, Ungern, Bulgarien och till att börja med Jugoslavien, fastän detta senare land åtminstone tillfälligt har kommit ur greppet. Ni ha gjort likadant med Albanien, och ni tänkte göra på samma sätt med Grekland, men det misslyckades.

Vad göra ni nu för att dölja allt detta? Jo, ni tala om fred. Ni ha slungat ut någonting, som kallats för Stockholmsappellen, i syfte att därmed ytterligare maskera de krigsavsikter som ni i verkligheten ha. Sovjetryssland vill säkert inte gå ut i krig i onödan och använder därför sådana som herr Norling och andra för att bearbeta folken i de olika länderna. Men vi veta, hur det kan gå till, om ni inte lyckas på den vägen. Det visa händelserna i Korea och anfallet mot Finland.

Det är därför intrycket blir så oerhört löjligt, när man hör herr Norling och hans meningsfränder stå här och tala för fredens sak. Det är rena uppåget.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Efter herr Elowssons anförande kan jag avstå från att säga något beträffande krigshandlingarna. Känd sak är ju tillräckligt vittnad, och vad som här redan anförts må vara nog.

Men det var ett yttrande av herr Norling som jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på. Han talade om de demokratiska makterna och tänkte då tydligen på Sovjetryssland och dess satelliter, men så ändrade han sitt uttryck och talade om de folkdemokratiska staterna. För att detta enkla ord »demokrati» — vars innebörd vi här i landet så innerligt väl begripa — skall kunna användas av herr Norling, bör det alltså heta »folkdemokrati». Och vi veta, att dessa folkdemokratier äro de mest utpräglade diktaturer Europa skådat alltsedan mongolväldenas dagar.

Herr ÖHMAN: Herr talman! Jag tycker att argumenten mot den föreliggande motionen ha flutit ut rätt mycket i den

Om straffbeläggning i allmänna strafflagen av krigspropaganda.

debatt, som här förts, och att man inte hållit sig till vad som här är sakfrågan. Jag vill därför, utöver vad som redan sagts av herr Norling, erinra om vad denna motion i verkligheten åsyftar.

Denna fråga är ju ingalunda ny för dagen. År 1947 antogs i Förenta Nationerna en resolution, som tillställdes samtliga regeringar och som gick ut på att man i respektive länder skulle vidtaga åtgärder för att stävja krigspropaganda och därmed bidra till att åstadkomma den avspänning och det ömsesidiga förtroende mellan folken, som ändå måste vara en huvudfråga när det gäller krig eller fred. Detta FN:s beslut tillställdes sedan genom det svenska utrikesdepartementet landets samtliga tidningar med rekommendation, att man vid tidningarnas redigering skulle iakttaga vad som från FN:s sida hade anbefallts. Jag måste emellertid säga, att detta riktiga steg från FN:s sida icke har satt några större spår i den svenska pressen i allmänhet, och detta gäller särskilt de senare åren.

Vi betrakta från vår sida denna fråga som mycket viktig. Om man vill föra krig, räcker det nämligen inte — och på den punkten kunna vi väl i alla fall vara ense, även om ni ha andra åsikter än jag beträffande vem som hotar freden i världen — att bara bygga flygplan och tanks och skaffa kanoner och allt annat som hör till, utan man måste också preparera de människor, som skola delta i kriget. Man måste med andra ord producera lämpliga soldater, som skola hantera de vapen som krigsanstiftarna sätta i deras händer. Och den metod man därvidlag använder är ju den ideologiska påverkan av folken, en påverkan som först och främst utgår från att kriget är oundvikligt och att varje land måste rusta sig. Naturligtvis säger man alltid att man rustar för att försvara sig, men i verkligheten äro rustningarna i första hand till, icke för försvar, utan för att man vid lämpligt tillfälle skall kunna angripa andra stater.

Denna ideologiska krigsförberedelse, som framför allt pressen och även

radion ha huvudansvaret för, är enligt vår mening en så viktig sak att det borde vara statsmakternas uppgift att se till vad man skulle kunna göra för att hindra densamma. Jag erinrar om hur det gick i Hitler-Tyskland med den tidigare mycket starka och välorganiserade tyska arbetarklassen. Det var för många förvånande, skulle jag tro, hur den hitleristiska propagandan faktiskt lyckades förgifta det tyska folkets själ och få tyskarna att nästan utan något undantag marschera enligt de order, som gavs av Hitlerregimen. Men detta var möjligt just tack vare den enträgna propaganda som bedrivits i den tyska pressen och av de tyska statliga myndigheterna. Jag tror att vi böra ta denna fråga litet allvarligare än vad exempelvis herr Elowsson och andra ha gjort här i debatten, ty den berör faktiskt oss alla.

Vad är det nu som förekommer i svensk press? Ja, jag tänkte för min del inte deltaga i denna debatt och har därför inte plockat med mig så många citat som jag skulle kunnat göra, men jag vill säga att i den svenska pressen bedrivs en mycket raffinerad krigspropaganda, icke minst i veckopressen och en del av dagspressen. Denna propaganda är visserligen inlindad, men har till syfte att, för det första, visa på krigets oundviklighet och, för det andra, frambålla att man kan försvara freden exempelvis med atombomben. I Dagens Nyheter — jag vet inte om den skall betraktas som folkpartiets huvudorgan och därmed anses ge uttryck för folkpartiets strävanden — kunde man den 4 januari i år läsa en ledande artikel om den amerikanska s. k. vätebomben. Man refererade i denna artikel vad en amerikansk journalist har skrivit om denna sak, och det är tydligt att detta referat är mycket välvilligt. Jag skall bara be att här få föredraga några rader för att ge exempel på vad vi mena med en mycket raffinerad, inlindad krigspropaganda, syftande till att stämma folkmeningen gynnsam för dem som hoppas på att ett kommande krig skall avgöras med hjälp av denna s. k. vätebomb. Så här berättar man för den

Om straffbeläggning i allmänna strafflagen av krigspropaganda.

svenska allmänheten om denna bombs välsignelser:

»En dylik bomb skulle ha förintat hela invasionsarmén 1944; den förintar en stad som New York eller London. Men man kan tänka sig vätebomber med ett tusen gånger större energiutveckling. En sådan skulle förinta ett par stora svenska landskap, respektive Belgien eller Holland eller en medelstor amerikansk stat. Om bomberna därjämte skulle vara... 'utriggade', d. v. s. utrustade med radioaktiv strålverkan, kunde med ett fåtal bomber allt liv utplånas på en kontinent. Genom den nya bomben synes alltså gränsen praktiskt taget vara nådd för människans möjlighet till självförgörelse.»

Observera att detta icke är propaganda mot atombomben, utan i verkligheten en propaganda för detta fruktansvärda förstörelseredskap, som den senaste tidens vetenskapliga forskning har frambragt. Och tidningens syfte är att övertyga sin läsekrets om att För-enta staterna besitta en sådan överlägsenhet, att de, som stå på detta lands sida i nuvarande spänning i världen, inte skola behöva frukta kriget.

Man talar här i debatten om de s. k. västliga demokratiernas oskyldiga upprustning till försvar mot en förment kommunistisk aggression. Ni upptäckte kanske i pressen för några månader sedan — om jag inte minns fel var det någon gång i september eller möjligen i början på oktober — ett yttrande av den amerikanske marinministern, där han sade följande som telegraferades ut över världen: »Vi måste vara beredda att förklara krig för att tvinga till samarbete för freden... Det kommer att tilldelas oss en för den sanna demokratiens ny egenskap — att vara initiativtagare till angreppskrig.» Om inte detta skall betraktas som kvalificerad krigspropaganda, vet jag inte vilken beteckning man skall sätta på det, ty det är kvalificerad krigspropaganda, när man öppet i pressen reklamerar för angreppskrig.

I början av februari månad publicerades ett s. k. fredsmanifest av de svenska,

danska och norska socialdemokratiska partierna och landsorganisationerna. I samband därmed offentliggjordes på första sidan i Morgon-Tidningen en intervjuserie, där en av de tillfrågade förklarade — jag vet inte, om redaktionen, såsom ibland händer, lagt vissa ord i den intervjuades mun — att han hoppades att Sovjetunionen och Kina skulle utplånas från kartan — jag har inte citatet framför mig, men det var ungefär så orden föllo. Är inte detta en mycket kvalificerad krigspropaganda, offentliggjord i vårt regeringspartis främsta organ?

Det är nog inte så svårt att definiera vad krigspropaganda är, som man här från första lagutskottets sida vill göra gällande. Om man verkligen vill få fram en definition, tror jag att det mycket väl låter sig göra. Men det är ju så som det gamla ordspråket säger, att för lata svin är marken alltid frusen, och vill man inte lagstifta mot krigspropaganda, så hittar man naturligtvis på förevändningar av ena eller andra slaget. Vi kommunister vilja, att man skall komplettera vår tryckfrihetsförordning och strafflag med sådana bestämmelser, att dylik propaganda för krig icke skall offentliggöras. Vi mena att detta inte heller innebär någon fara för den fria press, som allesammans vilja slå vakt om. Ingen vill ju i pressen tolerera exempelvis uppmaning till mord på en enskild människa eller till inbrott och inte heller prisande av brottslig handling, och man borde under sådana förhållanden också kunna kriminalisera propaganda för flera än ett mord — när det gäller krig rör det sig ju faktiskt om mord på miljontals människor.

Till sist lämnas i utskottsutlåtandet en upplysning, herr talman, som är intressant åtminstone för mig som inte tidigare har vetat om saken, nämligen att straffrättskommittén nu sysslar med att utarbeta lagar i anknytning till, som det heter, ny dansk och norsk lagstiftning gällande s. k. statsförbrytelse. Det är väl ingen i denna kammare som inte har klart för sig vad denna nya danska och norska lagstiftning i realiteten inne-

Om straffbeläggning i allmänna strafflagen av krigspropaganda.

bär: den är tillkommen, icke för att värna freden, utan med tanke på krig. Jag vill erinra om att en mycket bred folkopinion exempelvis i Norge, bestående av mycket framträdande borgerliga personligheter och av framskjutna socialdemokrater, indignerat har protesterat mot denna lagstiftning. Det finns ju därliksom här i Sverige vissa människor, som äro beredda att göra allt — också förneka sitt eget jag — när man får mer eller mindre bestämda anvisningar om vad som skall göras från den makt, som för närvarande har hand om den statliga suveräniteten i dessa länder.

Jag skall, herr talman, inte alls förlänga debatten genom att påvisa orimligheterna i exempelvis herr Elowssons gamla käpphäst om vad som hände 1939 och 1940. Den saken har ju tidigare diskuterats flera gånger här i kammaren. Jag vill bara hänvisa herr Elowsson till att erinra sig det radiotal av Churchill beträffande de polska och finska händelserna, som jag en gång citerade här i kammaren. Där kanske han kan få vägledning av en man som han tror på, ty Churchill är ju som bekant inte kommunist. Han har intygat vad som låg bakom, nämligen att det i själva verket var fråga om ett led i upprättandet av östfronten emot Hitler-Tyskland.

Den där historieskrivningen om Sovjetunionens erövring av Polen och Albanien och Ungern och Tjeckoslovakien och Bulgarien och till och med Jugoslavien, den tycker jag verkligen att herr Elowsson kunde publicera i Kristianstads Läns-Demokraten och inte här i första kammarens protokoll.

Herr NORLING: Herr talman! Jag ställde en fråga till herr Sjødahl: När ha i nuvarande tid trupper från Sovjetunionen eller några andra folkdemokratiska stater stått i vapen i något annat land? Jag har inte fått något annat svar än att herr Elowsson har pekat på det gångna kriget. Men jag vill då fråga: Var står det i dag trupper från Sovjetunionen i krig i annat land? Den frågan är obesvarad, och jag tror att den kommer att bli det i fortsättningen också.

Herr HÄLLGREN: Herr talman! Det behövs säkerligen förklaringar i denna fråga, om man skall inta någon annan ställning än utskottet föreslår, ty motionen är ganska oklar. På ett ställe står det verkligen något om en aktivitet, som syftar till att framkalla krig: »Det kan inte råda något tvivel om att en sådan aktivitet förekommer. De krafter, som inspirerade och organiserade interventionskrigen emot den nybildade sovjetstaten efter det första världskriget, och de krafter som genom öppet eller förtäckt stöd åt de nazistiska krigsanstiftarna möjliggjorde för dessa att begå de gigantiska förbrytelserna emot en rad folk, samma krafter äro även nu verk samma.» Här erinrar man sig omedelbart den vänskapspakt som slöts emellan Ryssland och Hitler-Tyskland under världskriget och som bland annat innefattade materialleveranser till Tyskland. Jag kan väl inte tänka mig, att motionärerna åsyfta någonting sådant.

I fråga om huvudmotivet för motionen — att kampen mot kriget måste vara en huvudfråga för alla människor av god vilja, oberoende av politiska eller andra meningsskiljaktigheter — tror jag att inte bara kammaren utan hela det svenska folket under gångna tider har visat, att vi äro fredligt sinnade och icke vilja deltaga i något krig, om vi kunna slippa.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Jag vill bara svara på min bänkkamrats upprepade fråga. Han formulerade den sista gången så här: Säg mig, var stå *nu* trupper från något folkdemokratiskt land i ett främmande land?

Har herr Norling alldeles suddat ut Korea från Asiens karta? Vet han inte, att olyckligtvis i dag Nordkorea och Kinas — dessa folkdemokratiers — militära styrkor stå söder om den breddgrad som skilde Nordkorea ifrån Sydkorea? Att de inte stå längre söder om denna breddgrad, det är sannerligen inte beroende på bristande vilja hos de nordkoreanska och kinesiska kommuniststyrkorna.

**Om straffbeläggning i tryckfrihetsförordningen av krigspropaganda.
Lagförslag om behörighet att utöva tandläkarkonsten.**

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om straffbeläggning i tryckfrihetsförordningen av krigspropaganda.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion om sådan ändring av tryckfrihetsförordningen, att krigspropaganda blir straffbelagd.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 6, av herr *Hagberg* i Luleå m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådan ändring av tryckfrihetsförordningen, att krigspropaganda bleve straffbelagd.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motion II:6 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **NORLING**: Jag vill kort och gott yrka bifall till motionen.

Herr **ANDERSSON, JONES ERIK**: Jag vill kort och gott yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 60 och 193 §§ utsökningslagen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Lagförslag om behörighet att utöva tandläkarkonsten.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om behörighet att utöva tandläkarkonsten dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 29 december 1950 dagtecknad proposition, nr 10, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om behörighet att utöva tandläkarkonsten.

I det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget voro 2 och 8 §§ så lydande:

2 §.

Konungen äger förordna, att den som genomgått för ändamålet erforderlig utbildning må biträda behörig utövare av tandläkarkonsten med utförande av tand- och munhygienisk behandling.

8 §.

Över beslut av medicinalstyrelsen enligt denna lag må besvär anföras hos Konungen i inrikesdepartementet inom en månad från den dag, då klaganden erhållit del av beslutet; dock skall detta utan hinder av besvär lända till efterrättelse, intill dess annorlunda förordnas.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma väckta motioner, nämligen nr 281 i första kammaren av fru *Sjöström-Bengtsson* m. fl. och nr 376 i andra kammaren av herr *Gustafson* i Göteborg m. fl.

I motionerna, som voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen för sin del

Lagförslag om behörighet att utöva tandläkarkonsten.

måtte antaga Kungl. Maj:ts förslag till lag om behörighet att utöva tandläkarkonsten, dock med den ändringen, att 2 § finge följande lydelse:

Konungen äger förordna, att medhjälpare i viss omfattning må biträda behörig utövare av tandläkarkonsten med utförande av till denna konst hänförlig behandling samt föreskriva de villkor, som skola gälla för dylika medhjälparens verksamhet,

samt att en av medicinalstyrelsen föreslagen utredning av frågan, huruvida och i vad mån tandläkare borde äga erhålla biträde av tandtekniker med utförande av till tandläkarkonsten hänförlig behandling måtte komma till stånd.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen i anledning av förevarande proposition samt med avslag å motionerna I: 281 och II: 376, såvitt motionerna avsåge ändrad lydelse av 2 § förslaget till lag om behörighet att utöva tandläkarkonsten, måtte — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda lagförslaget — för sin del antaga nämnda förslag med den ändringen, att 8 § erhöles följande lydelse:

Över beslut av medicinalstyrelsen enligt denna lag må klagan föras hos Konungen genom besvär, som skola hava inkommit till inrikesdepartementet inom en månad från den dag, då klaganden erhållit del av beslutet; dock skall detta utan hinder av besvär lända till efterrättelse, intill dess annorlunda förordnas.

B. att riksdagen i anledning av förevarande motioner I: 281 och II: 376, såvitt dessa innefattade begäran om utredning rörande behörighet för tandtekniker att utföra viss till tandläkarkonsten hänförlig behandling, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t med beaktande av de synpunkter utskottet förut i utlåtandet anfört ville låta allsidigt och förutsättningslöst utreda frågan om och i vad mån tandläkare

borde erhålla biträde av tandtekniker med utförande av sådan behandling.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat:

»Den rådande bristen på tandläkare aktualiserar i detta sammanhang frågan om icke också tandteknikerna böra lämnas befogenhet att på tandläkarens ansvar och under dennes överinseende utföra arbeten i sanerad munhåla. Medicinalstyrelsen har icke motsatt sig att genom särskilda sakkunniga en förutsättningslös utredning verkställas av frågan, om och i vad mån tandläkare bör erhålla biträde av tandtekniker. Mot en sådan undersökning talar att såväl 1944 års tandläkarutbildnings-sakkunniga som 1946 års folktandvårds-sakkunniga, efter verkställd utredning, ställt sig avvisande till tanken på en förändring av tandteknikernas nuvarande ställning. Med hänsyn till medicinalstyrelsens, låt vara tveksamma, inställning till utredningsfrågan ävensom därtill att två reservanter inom styrelsen intagit den ståndpunkten, att Kungl. Maj:t bör lämnas möjlighet att undantagsvis giva särskilt kunniga och erfarna tandtekniker rätt att biträda tandläkare vid behandlingen av patient anser sig utskottet likväl böra biträda det i motionerna framförda kravet på utredning. Utskottet vill här dock bestämt uttala, att utskottet skulle ogilla en utveckling, som ledde till ökat kvacksalveri och en kvalitetsförsämring inom folktandvården eller till att laboratorierna komme att sakna nödig tillgång på tekniker. Utskottets mening är endast, att varje möjlighet till en rationalisering av arbetet inom tandvården bör prövas — alltid skulle väl därigenom någon lättnad i det prekära läget uppnås.

Att utan föregående utredning lämna Kungl. Maj:t generellt bemyndigande att åt enstaka tandtekniker giva befogenhet att biträda tandläkaren med enklare göromål i sanerad munhåla, anser utskottet ej böra ifrågakomma. Ett skäl härtill kan utskottet åberopa genom att hänvisa till det i motionerna gjorda uttalandet, att den nuvarande tandtekniker-

Lagförslag om behörighet att utöva tandläkarkonsten.

utbildningen icke utan vidare torde göra tandteknikerna kompetenta att arbeta i sanerad munhåla. I likhet med departementschefen är utskottet närmast av den mening, att det ej är principiellt riktigt, att frågan om tandteknikernas befogenheter efter en eventuell utredning skall avgöras av Kungl. Maj:t; det bör ske genom en av Konungen och riksdagen stiftad lag. Utskottet får alltså avstyrka det i motionerna i första hand framställda yrkandet.»

Vid utlåtandet hade reservationer avgivits

1) av herrar *Norman, Wistrand, Nils Elowsson, Hellbacken och Nilsson* i Göteborg samt fröken *Wetterström*, vilka under åberopande av de skäl, som i propositionen anförts, ansett, att utskottet bort under B hemställa, att förevarande motioner I: 281 och II: 376, såvitt dessa innefattade begäran om utredning rörande behörighet för tandtekniker att utföra viss till tandläkarkonsten hänförlig behandling, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2) av herrar *Jacobsson* i Igelsbo, *Sunne* och *Ericsson* i Näs, vilka ansetti, att utskottets utlåtande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade.

I herr *Jacobssons* i Igelsbo m. fl. reservation hade för de båda nyss återgivna styckena av utskottets motivering föreslagits följande avfattning:

»Den rådande bristen på tandläkare aktualiserar i detta sammanhang frågan om icke också tandteknikerna böra lämnas befogenhet att på tandläkarens ansvar och under dennes överinseende utföra arbeten i sanerad munhåla. Enligt utskottets uppfattning torde det inom landet finnas åtskilliga tandtekniker, som på grund av mångårig erfarenhet förskaffat sig stor yrkesskicklighet. Utskottet håller före, att det bör ytterligare undersökas, om icke dessa kunde anförtros att utföra vissa enklare arbeten i sanerad munhåla. I detta sammanhang vill utskottet erinra om de möjligheter, som föreligga för läkare att i sin verksamhet anlita olika slag av

hjälpkrafter. De arbetsuppgifter, som åvila en sjuksköterska, äro stundom av ganska ingripande art; de göra injektioner, taga blodprov, utföra narkos o. s. v. För läkaren föreligger alltså goda möjligheter att erhålla avlastning från åtskilliga arbetsuppgifter, som ur hans synpunkt måste te sig som mindre kvalificerade. Med hänsyn till den brist, som f. n. råder inom tandläkaryrket, bör det allvarligt övervägas, om ej tandläkarna genom att vidgade befogenheter tillerkännas tandteknikerna kunna erhålla en motsvarande lindring i vissa åligganden. Ett argument för att denna möjlighet prövas är, att medicinalstyrelsen föreslagit en förnyad utredning i saken. Det är vidare att märka, att två reseranter inom medicinalstyrelsen intagit den ståndpunkten, att Kungl. Maj:t borde lämnas möjlighet att undantagsvis giva särskilt kunniga och erfarna tekniker rätt att biträda tandläkare vid behandlingen av patient. Utskottet vill dock bestämt uttala, att utskottet skulle ogilla en utveckling, som ledde till ökat kvacksalveri och en kvalitetsförsämring inom folktandvården eller till att laboratorierna komme att sakna nödig tillgång på tandtekniker. På nu anförda skäl förordar utskottet, att den av motionärerna föreslagna utredningen kommer till stånd.

Att utan — — — lika med utskottet — — — framställda yrkandet.»

Herr **NORMAN**: Herr talman! Det har inom utskottet rätt enighet om att tillstyrka denna proposition rörande behörigheten att utöva tandläkarkonsten. Vi ha föreslagit en formell ändring, men det är knappast någon meningsskiljaktighet mellan utskottet och Kungl. Maj:t i det fallet skulle jag tro.

I anslutning till propositionen har det väckts ett par motioner, där man dels har yrkat ändring av 2 § i den föreslagna lagen och dels framställt ett utredningskrav. I 2 § av denna behörighetslag ges Kungl. Maj:t en viss fullmakt att förordna beträffande vissa medhjälpare åt tandläkarna. Dessa medhjälpare skulle

Lagförslag om behörighet att utöva tandläkarkonsten.

genom särskild utbildning kvalificeras för vissa uppgifter och därefter få den behörighet som det i det fallet är fråga om. I anslutning till den paragrafen ha motionärerna yrkat en ändring, som skulle ge Kungl. Maj:t vidgad fullmakt med möjlighet att också bereda en del tandtekniker ett vidgat arbetsområde som medhjälpare åt tandläkarna.

Beträffande den i motionerna påyrkade lagändringen ha vi inom utskottet varit eniga om att den icke borde antagas nu. Det är ju ett rätt egendomligt konstruerat yrkande, som motionärerna framställt, då de först begära en lagändring, som skall bereda möjlighet att förverkliga, vad man genom utredningen vill ha upplysning om huruvida det går att förverkliga.

Beträffande utredningskravet ha meningarna däremot gått isär och även beträffande motiveringen för detta utredningskrav. Jag och några andra reserveranter anse, att i det läge, som här föreligger, är en utredning tämligen onödig. Frågan om tandteknikernas uppgifter på detta arbetsområde har genomdiskuterats i åtminstone *en* stor utredning — 1944 års tandläkarutbildnings-sakkunniga — som för inte så länge sedan blev färdig med sitt arbete och som kom till det resultatet, att tandteknikernas utbildning skulle inriktas på laboratoriarbete. Därefter ha 1946 års folktandvårdssakkunniga, utan att närmare diskutera problemet, deklarerat samma uppfattning. Efter dessa grunder har tandteknikerutbildningen blivit organiserad.

Nu önska motionärerna, att vissa tandtekniker skola få möjlighet att också arbeta med patienterna på tandläkarmottagningarna. Man kan förstå skälet till att ett sådant önskemål har kommit fram. Det är tydligen svårigheterna att få folktandvården i full gång inom åtskilliga distrikt. Så som det här utredningsförslaget är lagt, tror jag inte att man skulle vinna mycket ens i det avseende som motionärerna här tänka på. Det riktiga vore väl att gå ut ifrån att man redan har en del tandtekniker, som nu mer eller mindre förtäckt ha utvidgat sitt verksamhetsfält till områden, där

deras verksamhet egentligen inte hör hemma.

Med stöd av fullmakten i 2 § ämnar man ju utbilda tandtekniker som skulle vara tandläkarna behjälpliga med vissa begränsade uppgifter. Detta skulle underlätta för tandläkarna att få litet mera tid över för mera kvalificerat arbete. Att därtöfver utbilda dessa nya grupper av medhjälpare tror jag är att trassla till hela problemet. Alla de tandtekniker, som vi kunna utbilda, behövas tydligen på laboratorierna. Skulle man få en ny utbildningslinje här för vissa av dem, skulle det väl vara risk för att det blir mindre möjlighet att på ett effektivt och snabbt sätt fullgöra det laboratoriarbete som är så nödvändigt.

Denna tanke på en utredning har visserligen fått ett, om också rätt platoniskt, understöd hos medicinalstyrelsen, när styrelsen har utarbetat detta förslag till behörighetslag, men Kungl. Maj:t har avvisat tanken med påpekande bland annat av att frågan har så nyss genomdiskuterats av särskilda sakkunniga och med hänvisning till de alldeles påtagliga risker som här skulle föreligga för att få två olika grupper av yrkesmän, som utföra arbeten i patientens mun: en mera kvalificerad och bättre utbildad grupp och en mindre kvalificerad och mindre utbildad, låt vara att denna skulle ha begränsade uppgifter.

Ur folktandvårdens synpunkter tror jag det är särskilt vanskligt att ge sig in på detta projekt, ty i den mån som dessa lägre utbildade medarbetare till tandläkarna skulle sysselsättas inom folktandvården är det väl fara värt, att denas verksamhet skulle få ett verkligt eller inbillat skimmer över sig, att det är inte så kinkigt med det arbetet som med annat tandläkararbete, och alla vänner av folktandvården böra väl vara mycket rädda för en sådan utveckling. Departementschefen har också framhållit, att skall det bli olika legitimationsgrunder så skall den saken klart och bestämt utformas i en lagstiftning och icke överlämnas åt Kungl. Maj:t genom en fullmakt.

Det föreligger ju här litet olika me-

Lagförslag om behörighet att utöva tandläkarkonsten.

ningar om motiveringen. Det förslag, som föreligger i reservationen nr 2, är väl litet mera positivt inställt till detta utbildningskrav än det som blivit utskottets, vilket mera platoniskt önskar en förutsättningslös utredning om detta problem. Vi, som ha undertecknat reservationen under punkt 1), anse däremot, att i det nuvarande läget är det säkrast och riktigast att låta det vara som det nu är i detta anseende, att taga sikte på att få en för vissa uppgifter kvalificerad grupp av medhjälpare, som här fått det mindre lyckliga namnet »tandhygienister», och i övrigt ha de två var för sig lika värdefulla grupperna av arbetare på detta fält: de efter enhetliga grunder utbildade tandläkarna och de för laboratoriearbete utbildade teknikerna, och låta dem syssla var med sitt.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets yrkande under punkt A och till den reservation som är undertecknad av mig m. fl. beträffande punkt B.

Herr FORSLUND: Herr talman! Då jag tillhör majoriteten i andra lagutskottet, ber jag att redan från början få yrka bifall till utskottets förslag i dess helhet. Utskottets majoritet har icke funnit de skäl, som i propositionen anförts för att gå emot de framställda önskemålen om att även tandteknikerna skulle få bli medhjälpare i detta arbete, vara vägan- de och övertygande. Det är ju ganska eget, att så många krafter synas vilja medverka till att man skall bibehålla denna nästan till skrämsel hävdade princip, att tandläkarna skola vara ensamma på detta område. Vi äro säkert tacksamma för det lilla avsteg från principen som här föreslås, men jag tycker ändå, att den grupp av medborgare det här gäller skulle kunna få en plats i arbetet under tillsyn av legitimerade tandläkare och på deras ansvar. Jag måste säga, att man i propositionen inte ger svar på den frågan utan mera skriver som om det vore fråga om att tandteknikerna här skulle arbeta själv-

ständigt, men det har ingen yrkat på. Man ser i propositionen, att det befaras, att man skall få tandläkare av lägre grad jämsides med de legitimerade tandläkarna, men det är enligt min mening en villfarelse att sprida den uppfattningen, att motionärerna och andra, som äro intresserade för denna fråga, vilja få fram en lägre kvalificeringsgrund för personer som skola utöva tandläkaryrket. Det är inte alls fråga om det, och därför är det oriktigt att säga, som man gör i propositionen, att man skulle få två grader av tandläkare. Det är ingen som har påyrkat en sådan ordning, och när tandteknikerna icke skulle få självständigt operera som tandläkare, så finns det väl ingen anledning att göra en gradering på det sätt som man har gjort i propositionen.

Utskottsmajoriteten understryker i stället med styrka, att vi icke önska åstadkomma något ökat kvaacksalveri — långt därifrån — men vi anse, att man på detta liksom på alla andra dylika områden, har behov av hjälp vid arbetets utförande, och jag vet att det bland tandläkarna själva råder olika meningar på denna punkt. De flesta vilja ha det som det är, men det finns också tandläkare, som hävda alldeles samma mening som motionärerna, nämligen att man bör ge tandteknikerna rätt att utföra sådant hjälparbete. Då menar jag, att det också finns anledning för riksdagen att med utgångspunkt från detta begära ett ytterligare övervägande, om det ändå inte kanske skulle leda fram till en förbättring på detta arbetsområde, i fall det bleve flera om arbetet. Det kan ju inte vara övertygande att säga, att det då blir färre som arbeta på laboratorier, ty om det blir ökade arbetsuppgifter får man väl utbilda flera, och det blir i alla fall billigare att utbilda tandtekniker än tandläkare med deras femåriga utbildning.

Jag förmodar att det kommer att göras stor affär av att det redan har gjorts två utredningar — 1944 och 1946 — och att det inte finns anledning att på nytt ompröva denna sak. Då vill jag påpeka, att medicinalstyrelsen, som väl får anses

Lagförslag om behörighet att utöva tandläarkonsten.

vara en myndighet i ansvarig ställning, har, om också inte påyrkat en utredning så dock sagt, att den för sin del icke vill motsätta sig att en utredning kommer till stånd. Och de två ämbetsmän i medicinalstyrelsen, som vilja gå längre, äro icke vilka som helst, utan båda ha tidigare varit anställda i det departement som haft att handlägga ärenden av detta och närbesläktade slag. När de ha gått in för att man redan nu bör ge Kungl. Maj:t ett generellt medgivande att tillgodose behovet av detta hjälparbete och när medicinalstyrelsen alltså icke är motståndare till utredning, då kan jag inte förstå, att de två tidigare kommittéutredningarna nu skulle vara ett hinder för ett förnyat övervägande.

Vår ärade ordförande i andra lagutskottet sade nyss något om att folktandvården skulle kunna få ett inbillat skimmer över sig, att den skulle handhas av sämre krafter. Jag undrar, om inte det är en inbillning. Varför skulle det få en sådan menlig inverkan på folktandvården? Snarare skulle det väl bli en förbättring där, och även om det skulle komma flera sådana hjälpredor till folktandvården, måste vi ju komma ihåg, att arbetet där alltid sker under ansvar av den eller dem som äro tandläkare på folktandvårdens polikliniker. Det skulle vara oriktigt, om man skulle vilja göra gällande, att här är det fråga om att låta mindre kvalificerade bli utbildade för att betjäna folktandvården. Så är det inte alls vi ha tänkt oss saken. Vi vilja framför allt icke ha försämrade behandlingsmetoder på detta viktiga område, men vi vilja, att man än en gång skall ompröva, om man inte på detta sätt kan få fram hjälpkrafter och därigenom minska den brist på arbetskraft som påtalas i de jämt och ständigt återkommande klagomålen framför allt från dem som inom kommuner och landsting ha att handlägga frågor om folktandvården.

Jag yrkar därför, herr talman, ännu en gång bifall till utskottets förslag i dess helhet.

Herr statsrådet MOSSBERG: Herr talman! Bristen på tandläkare inom vårt land är ett faktum. Denna brist kännes mycket besvärande, framför allt inom folktandvården. Det är denna brist som gjort, att vi icke ha kunnat bygga ut folktandvården i den omfattning, som vi ursprungligen tänkt, och med den snabbhet som hade varit önskvärd. Jag vill alltså, herr talman, genast från början säga, att alla strävanden att tillföra tandläkarna biträden, som kunna avlasta en del av tandläkarnas arbetsbörda, äro fullt berättigade och förståeliga. Men ehuru vi alla drivas av denna önskan att så långt som möjligt tillföra tandläkarna biträden, som kunna övertaga en del av deras arbete, i syfte att få ett ökat samlat arbetsresultat från varje tandläkares sida, måste vi ändå vara mycket klart inställda på att detta icke får leda till någon standardsänkning inom vår tandvård. Jag tror att man på den punkten måste vara mycket uppmärksam.

Att vi inom departementet vid behandlingen av denna fråga varit väl medvetna om önskvärdheten av att kunna lätta tandläkarnas arbetsbörda framgår av att vi i det föreliggande förslaget tagit upp tanken på att utbilda en särskild kår av s. k. tandhygienister, d. v. s. en kår som skall rekryteras genom en relativt kort utbildning av tandsköterskor. Dessa skulle få utföra vissa enklare arbeten i patienternas munnar, arbeten som egentligen icke förutsätta några medicinska kunskaper för att kunna utföras på riktigt sätt, och beträffande denna del av förslaget föreligger ju ingen tveksamhet. Däremot föreligger här en tvist om de arbetsuppgifter som man skall tänka sig för tandteknikerna.

Utskottet har begärt, att Kungl. Maj:t skall igångsätta en utredning, men det finns en mycket stark minoritet inom utskottet, som ansluter sig till den uppfattning som är företrädd i propositionen, nämligen att en sådan utredning icke nu bör igångsättas.

Jag vill säga, att jag är personligen mycket tveksam om vad man skall kun-

Lagförslag om behörighet att utöva tandläkarkonsten.

na vinna genom att nu återigen sätta i gång en utredning på denna punkt. Jag vill inför kammarens ledamöter betyga, att när vi utarbetade denna proposition, ägnade vi den mesta tiden och skänkte den största uppmärksamheten åt övervägandena på denna punkt, och efter en mycket noggrann prövning från min sida har jag kommit till den bestämda uppfattningen, att en utredning nu egentligen inte tjänar någonting till.

Herr Forslund återopade medicinalstyrelsens ståndpunktstagande i denna fråga, och framför allt hänvisade herr Forslund till två ledamöter av medicinalstyrelsen, som ha en mera avancerad uppfattning på denna punkt än vad styrelsens majoritet har. Jag vill härtill bara säga, att det är två jurister i styrelsen, som ha denna uppfattning, och jag tror att vi, som nu arbeta i departementet, ha lika stora möjligheter att bedöma den medicinska sidan av denna sak som de två juristerna i styrelsen.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att under 1940-talet frågan om tandteknikernas arbetsuppgifter och utbildning varit uppe till behandling två gånger i statliga utredningar, både i tandläkarutbildningskommittén och i den kommitté, som har utrett frågan om folkvandvårdens omorganisation. Båda dessa kommittéer ha kommit till det bestämda resultatet, att man inte bör låta tandteknikerna utföra något mera kvalificerat arbete i patienternas munnar.

Nu ha vi äntligen löst frågan om tandteknikernas utbildning. Vi ha särskilda statliga skolor för utbildning av tandtekniker, och utbildningen av tandteknikerna är helt och hållet inriktad på att de skola vara tandläkarnas biträden på det laboratoriemässiga planet. Tandteknikern är en konsthantverkare, men icke någon sjukvårdsutbildad person. Skulle man genomföra tanken att tillåta tandteknikerna att få utföra ett kvalificerat arbete i patienternas munnar, skulle detta först och främst betyda, att vi finge lägga om tandteknikerutbildningen. Jag ser i den väckta motionen, att man leker med tanken att det skulle räcka med en relativt kort tilläggsutbildning för att

tandteknikerna skulle kunna klara dessa arbetsuppgifter. Vad som vidare uppenbarligen leker såväl motionärerna som utskottets majoritet i hågen, är tanken på att dessa efterutbildade tandtekniker skulle kunna användas vid protesarbeten i patienternas munnar för avtryckstagning, bettregistrering o. s. v. Det ligger mycket nära till hands för oss lekmän att tänka, att sådana arbeten måste vara ganska enkla att utföra och att det bara gäller att se till att allt passar, ungefär som två metallbitar passa ihop i en fabrikation. Skulle det förhålla sig på så sätt, kan jag inte se att det skulle vara något hinder att vidga arbetsområdet för tandteknikerna. Men nu förhåller det sig tvärtom så, att på sakkunnigt håll den uppfattningen med mycket stor skärpa förfäktas, att det för att rätt kunna utföra dessa arbetsmoment i patienternas munnar kräves en omfattande odontologisk utbildning och en förmåga att rätt bedöma de olika förhållanden, som föreligga i varje särskilt fall. Jag skulle bara vilja be kammarens ledamöter att före voteringen i denna fråga kasta en blick på vad som sägs med packad stil i propositionen på sidorna 13 och 14. Där redogöres för vad den odontologiska sakkunskap, som står till medicinalstyrelsens förfogande, har yttrat på denna punkt, och det konstateras att de utredningar, som hittills ha verkställts, ha visat att för ersättande av hela bett eller delar därav — även i den mån i denna behandling skulle ingå tekniska manipulationer, såsom avtryckstagning, bettregistrering m. m. — det utgör en oundgängligen nödvändig förutsättning att vederbörande har den fullständiga tandläkarutbildningen bakom sig.

Det framhålles också, att de nu nämnda arbetsmomenten äro de mest medicinskt betingade vid hela protesens framställning. Det är alltså just på dessa punkter som det är viktigast att arbetet utföres av en medicinskt skolad person för att slutresultatet skall bli riktigt i form av den protes, som sedan på laboratoriet utarbetas av tandteknikern.

När man läser dessa uttalanden, blir

Lagförslag om behörighet att utöva tandläkarkonsten.

man i varje fall utomordentligt tveksam, tycker jag, huruvida uppfattningen kan sägas ha stadgat sig så pass, att det är lönt att ett par år efter de två föregående utredningarna sätta i gång en tredje utredning. Jag tror att de ledamöter av kammaren, som nu äro benägna att förorda en utredning, skulle kunna säga sig, att uppfattningarna på detta område i varje fall ännu äro så pass motstridiga, att det inte skadar, om man låter denna fråga ligga till sig ytterligare någon tid för att få se, om det inträffar någon åsiktsförskjutning.

Herr talman! Jag har härmed ansett mig böra redovisa för hur vi under propositionens utarbetande i departementet ha bedömt dessa frågor, och jag har velat uttala min stora tveksamhet om det ändamålsenliga i att nu för tredje gången börja en utredning beträffande dessa spörsmål.

Herr FORSLUND (kort genmäle): Herr talman! Jag opponerar mig inte emot, om herr statsrådet vill nedvärdera jurister när det gäller bedömandet av sådana ting som de ifrågavarande. Jag vill emellertid framhålla, att dessa två jurister under många år sysslat med att på socialdepartementet skriva propositioner, sannolikt också sådana som ha berört detta ämne.

Tillåt mig att samtidigt härmed få med några ord beröra en sak, som jag glömde säga något om i mitt förra anförande. Jag har nämligen fått reda på att så sent som den 26 januari 1951 har chefen för ecklesiastikdepartementet tillsatt en kommitté för utredning av frågan om hur man skulle åstadkomma en hastigare utbildning av tandläkare — det är alltså fråga om att öka antalet tandläkare. Om vi då i dag skulle ta den kungl. propositionen oförändrad, skulle det, måste jag säga mig, innebära, att den av samme Kungl. Maj:t men i ett annat departement tillsatta kommittén vid sin omprövning av frågan om medel och metoder för att åstadkomma ett större antal tandläkare i landet inte skulle kunna även upptaga frågan om

att tillhandahålla hjälpkrafter åt tandläkarna.

Här föreligger enligt min mening en lapsus, vilket kammaren bör komma ihåg, när den går att ta ställning till den föreliggande frågan. Ett bifall till utskottets förslag innebär, att denna kommitté bör kunna mycket väl ta upp även den fråga, som vi nu tvista om.

Herr statsrådet MOSSBERG: Herr talman! Jag vill inte på något sätt nedvärdera juristerna; jag har bara velat konstatera att på detta område äro både juristerna i medicinalstyrelsen och jag att betrakta som lekmän.

Vad beträffar den kommitté, som ecklesiastikministern tillsatt för utredning av frågan om en snabbare utbildning av tandläkare, kan jag inte förstå att tillkomsten av denna kommitté har något gemensamt med det spörsmål, som vi nu debattera. Om jag inte är fel underrettad, syftar denna utredning i främsta rummet till att öka kapaciteten hos de tandläkarhögskolor, som vi nu ha. Det är alltså fråga om att vidga möjligheterna att pressa ett större antal studerande igenom högskolorna, och jag kan inte finna, att frågan om tandteknikernas behörighet faller in under direktiven, såvitt jag nu erinrar mig innehållet i dessa direktiv.

Herr FORSLUND (kort genmäle): Herr talman! Jag tycker, herr statsråd, att det är ganska naturligt, att utredningen borde få tillfälle att titta på den här saken också. Eftersom det dröjer så lång tid som fem år att utbilda en tandläkare, bör kommittén få tillfälle att överväga, om man inte på annat sätt kunde åstadkomma bättre förhållanden genom att tillhandahålla hjälpkrafter åt tandläkarna. Jag tycker att detta hör ganska bra ihop med kommitténs uppdrag, och jag menar att det är helt enkelt galet, att det i den kungl. propositionen gjorts ett uttalande — som nu stötts av ett så stort antal reservanter, som statsrådet sade — vilket enligt min

Lagförslag om behörighet att utöva tandläkarkonsten.

mening skulle innebära, att denna nya kommitté inte skulle kunna ta upp denna fråga.

Herr SUNNE: Herr talman: Det har ju inom utskottet rätt fullkomlig enighet om att en ny lag bör komma till stånd om behörighet att utöva tandläkarkonsten. Den gamla lagen av år 1861 ha vi väl alla ansett vara föråldrad och inte fylla nutida krav. Men det är den kroniska brist på tandläkare, som föreligger — vilket de föregående talarna också ha vitsordat — som har föranlett meningsskiljaktigheter. Denna brist belyses väl på ett ganska drastiskt sätt, när man finner att i ett nummer av Sveriges Tandläkarförbunds Tidning äro utannonserade icke mindre än 89 lediga tandläkartjänster. Meningarna ha varit delade om hur denna brist skall kunna inom en överskådlig framtid avhjälpas och hur vårdmöjligheterna skola kunna ökas.

Såsom redan framhållits, har tandläkare enligt gällande praxis inte rätt att anlita medhjälpare till att biträda med behandling direkt å patient. Men det finns i tandläkarens arbetsuppgifter vissa arbetsmoment, som, såvitt man som lekman kan bedöma, torde kunna anförtros åt mindre kvalificerade hjälpkrafter. Därigenom skulle ju tandläkaren kunna hinna med att behandla ett betydligt större antal patienter än han för närvarande kan göra.

I propositionen föreslås nu ett nytt slags medhjälpare — det nämnde också statsrådet — de så kallade tandhygienisterna. Om de skola komma att kallas så, är visst inte heller riktigt bestämt. Man har alltså tänkt sig, att dessa tandsköterskor skulle få biträda vid sådana arbeten som tandstensskrapning, tvättning, spolning, rengöring och polering av tändernas fria ytor. Men naturligtvis skulle detta ske på tandläkarens ansvar. Emellertid finns det inga hjälpkrafter av detta slag ännu utbildade, och inte ens en tillämnad försöksutbildning har kommit till stånd. Det finns inte heller något angivet därom i någon proposition.

I detta sammanhang vill jag passa på att säga, att när det talas om att det skulle bli två olika slags tandtekniker — om nu en del, t. ex. de skickligaste av dem, finge medverka vid arbeten i patients mun — kommer det väl också att bli två olika slags tandsköterskor, eftersom tandhygienisterna bli ett slags bättre tandsköterskor. Då uppkommer även där en viss dualism, och man vet inte, om det ena kan vara värre än det andra.

På många håll råder nog, även om det är en lekmanuppfattning, den föreställningen, att man i nuvarande brydsamma läge skulle kunna utnyttja tandteknikerna mera.

Jag vill erinra om att dåvarande statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet i sin proposition nr 241 år 1946 i fråga om inrättandet av ett andra tandläkarinstitut angav vissa principiella synpunkter på avgränsningen av tandteknikernas verksamhet. Med anledning av vad som nu här förekommit under debatten kan jag inte neka mig att återge ett avsnitt av vad han då bland annat anförde, nämligen: »Allmän enighet synes råda om att tandvårdsbehovet icke bör tillgodoses med anlitande av självständigt och på eget ansvar verkamma tekniker och plombörer eller av tandläkare med differentierad utbildning. — — — Det är emellertid uppenbart, att tandvårdsutövningen även innefattar en mängd behandlingsåtgärder, i vilka tandläkaren med fördel kan biträdas av lägre kvalificerade medhjälpare, särskilt tandtekniker. I ganska stor utsträckning stå redan nu dylika hjälpkrafter till förfogande. Ej minst med tanke på folk-tandvården är det av vikt, att den tillgängliga tandläkarkåren utnyttjas effektivt. Dylika hjälpkrafter synas därför böra i så stor utsträckning som anses möjligt anlitas för att från tandläkarna avlasta mindre kvalificerade arbetsuppgifter.»

Detta är, synes det mig, samma tankegång som den utskottets majoritet här har gått in för. Vi ha emellertid hört, att statsrådet Mossberg inte är på samma linje, utan att han anser, att tand-

Lagförslag om behörighet att utöva tandläkarkonsten.

teknikerna endast böra syssla med laboratoriearbeten. Jag har av en tillfällighet råkat en tandtekniker, som talade om svårigheterna för tandteknikerna att kunna göra proteser, när de så att säga bli instängda på laboratoriet och inte få se patienten. Detta kan förorsaka att en protes får skickas fram och tillbaka mellan laboratoriet och tandläkaren flera gånger. Teknikern ser nämligen inte själv munställningen på patienten, vilket skulle vara till ganska väsentlig fördel för att protesen skall kunna passa. Därför tror jag, att det ur denna synpunkt skulle kunna vara mycket lämpligt att tandteknikerna i någon mån finge medverka åtminstone vid inprovnings av protesen.

Det synes åtminstone för en lekman naturligt, att den legitimerade tandläkaren skulle i sin praktik ha rätt och befogenhet att anlita sin personal, det må nu gälla assistenttandläkare, tandtekniker eller tandsköterskor, till alla de arbeten inom och utom munnen, som han finner att personalen behärskar, men detta skulle naturligtvis ske på tandläkarens ansvar.

Jag kan inte neka mig att anföra något av vad Tandteknikerförbundet sagt i sitt yttrande över 1944 års tandläkarutbildningssakkunnigas betänkande. Förbundet säger bland annat: »Det synes dock förbundet vare sig svara mot rationella eller effektiva krav, att en tandtekniker icke under tandläkarens överinseende och i den utsträckning som tandläkaren finner tandteknikerns skicklighet och övriga omständigheter det motivera tillåtes utföra enklare arbeten i sanerad munhåla. Det orimliga i de sakkunnigas föreslagna definition framstår klart, då man betänker att enligt utbildningssakkunniga det skulle vara en tandtekniker förment att vara tandläkaren direkt behjälplig vid till exempel provning av tandproteser, vid färg- och formval av tandsättningar, reparationer av fasader på bryggor, inslipningar av proteser samt andra i och för sig små men tidsödande arbeten. Redan nu torde i praktiken i stor utsträckning tandläkare låta sina tandtekniker utföra dy-

lika arbeten. Denna praxis torde även, tvärt emot de sakkunnigas uppfattning, ha gammal hävd. De omedelbara följderna av en sådan till synes naturlig uppdelning av arbetsuppgifterna inom den protetiska tandvården skulle för folk-tandvårdens del bli, att en del av tandläkarnas tid frigjordes för andra mera kvalificerade och medicinskt kliniska uppgifter.»

Att detta skulle leda till ökat kvacksalveri eller till en sänkning av standarden är, synes det mig, svårt att förstå. Att kvacksalveriet nu frodas på sina håll, torde väl i många fall bero på att det finns så små vårdmöjligheter och att man får vänta så länge, innan någon vård kan erhållas.

Inom utskottet är man fullt enig om att kvacksalveriet på allt sätt hör motarbetas, och därför har man också varit med om att tillstyrka en lag, där straffet för obehörigt utövande av tandläkarkonsten betydligt höjes, ja, till och med kan omfatta fängelse. Men den, som har kännedom om svårigheterna att skaffa tandläkare ute i landstingsområdena — där modernt inrättade polikliniker under långa tider få stå tomma och långa köer av vårdsökande vänta på behandling — har säkert den uppfattningen, att ett effektivare utnyttjande av hjälpkrafterna ändock skulle innebära någon lättnad för de hjälpsökande.

Det har under de senaste dagarna i pressen förekommit en polemik mellan tandläkare med olika uppfattning. Jag har åtminstone i en stockholmstidning sett en sådan polemik och har därav funnit, att tandläkarna inte själva äro överens om vad som är det riktiga i detta fall. En tandläkares uttalande refereras på följande sätt: »Vad han — och enligt hans uppfattning storparten av en förnuftig allmänhet som lider av tandläkarbristen — kräver är endast att tandläkarna får rättighet att på teknikerna avlasta en del av sin arbetsbörda. Främst i protesarbetet. Nämligen med att uppnå den rent kosmetiska effekten, riktig form och färg på de konstgjorda tänderna.» Han slutar med att säga: »Ett tusen tandläkare som gör fasta protes-

Lagförslag om behörighet att utöva tandläkarkonsten.

arbeten, bryggor, jacketkronor etc. med hjälp av utbildade tandtekniker, hinner med lika mycket som två tusen tandläkare utan sådan assistens.»

En annan tandläkare, som har den motsatta uppfattningen, säger dock, att »på en klinik går endast en fjärdedel eller en femtedel av hela arbetstiden till protesavtryck etc., alltså endast någon timme om dagen». Och kunde man avlasta 20—25 procent av arbetet på tandteknikerna, vore det i varje fall inte oväsentligt när det gäller att kunna få de fall, som vänta, behandlade. Han menar, att det kanske är mera på kliniker i storstäderna som sådant samarbete skulle kunna tänkas och att de legitimerade tandläkarna där redan skulle räckta till. Men då kunde ju de unga nyutexaminerade få anställning ute i landsorten och i tätorterna, där de så innerligt väl behövas.

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten. Jag vill i likhet med herr Forslund ansluta mig till utskottets förslag beträffande punkten A. Beträffande punkten B är det endast ett uttalande i motiveringen — det gäller stycket två på s. 8 i utskottets utlåtande — som jag jämte ett par medreservanter skulle vilja ha något mera positivt formulerat, och så, att där också göres jämförelse med läkarnas rätt att i sin verksamhet anlita olika slag av hjälpkrafter. Jag ber alltså att beträffande motiveringen få yrka bifall till reservationen nr 2) i utskottets utlåtande.

Herr ANDERSSON, ELON: Herr talman! Varje åtgärd, som är ägnad att minska den rådande bristen på tandläkare, är utan tvivel synnerligen tacknämlig och behjärtansvärd och bör mötas med intresse och förståelse från statsmakternas sida. För min personliga del har jag dock svårt att förstå, hur man skall kunna avhjälpa bristen på tandläkare genom att öka utbildningen av tandtekniker. Det är ju fråga om två ganska vitt skilda slag av tandläkarkonst. Jag tror, att den uppfattning, som ligger till grund för yrkandena om vidgad rätt

för tandtekniker att arbeta inom tandläkeriet, beror på bristande kännedom om tandteknikernas uppgifter i den nuvarande tandvårdsorganisationen. Jag skall återkomma till detta något senare.

Jag vill först beträffande utredningskravet ansluta mig till de synpunkter som statsrådet och chefen för inrikesdepartementet här har givit till känna. Frågan om tandteknikernas ställning i tandvårdsorganisationen har under de senaste fem, sex åren varit föremål för upprepade överväganden. Jag kan försäkra kammarens ledamöter, att i den utredning som jag själv deltog i diskuterades allvarligt och inträngande, delvis i samråd med tandläkarutbildningssakkunniga, möjligheten att ge vidgad rätt åt tandteknikerna till arbete inom tandläkarkonsten. Våra överväganden ledde fram till det resultatet, att en dylik åtgärd icke var att rekommendera, främst med hänsyn till de intressen som man från folktandvårdens sida ansåg sig böra förfäktat. Vårt resonemang och våra överväganden slutade i den uppfattningen, att ett dylikt förfarande skulle vara det samma som en uppenbar risk för en deklassering av folktandvården, och en dylik utveckling ansågo vi oss icke kunna medverka till. Jag tror inte, att man med igångsättande av en ny utredning skall kunna komma till några andra resultat, för så vitt man icke med den nya utredningen avser att skapa utbildningsformer, som skilja sig från dem tandteknikerna för närvarande utbildas efter. Tänker man sig en utbildning av tekniker som bli en sorts mellanting mellan tandtekniker och tandläkare, är det ju mycket möjligt, att tandteknikerna kunde utföra mera arbete än de med sin nuvarande utbildning kunna göra i patientens mun. Men detta är en sak. Det är dock att märka, att en sådan utveckling knappast skulle vara till fördel för det syftemål, som utredningskravets förespråkare här vilja vinna.

Tandteknikerna äro för närvarande tandläkarnas hjälpkrafter i laboratoriearbetet, och såvitt jag vet äro tandteknikerna inte bara fullt sysselsatta med detta laboratoriearbete, utan det råder

Lagförslag om behörighet att utöva tandläkarkonsten.

också brist på förstklassiga tandtekniker. Den bristen känna vi också till inom folk tandvården. Skulle man nu ta tandteknikerna från laboratoriearbetet för att i stället låta dem i ökad utsträckning hjälpa tandläkarna vid behandlingen av patienterna, skulle det onekligen betyda, att laboratoriearbetet komme att ligga ännu mera efter. Det säges, att en sådan användning av tandteknikerna skulle göra det möjligt för tandläkarna att behandla flera patienter. Genom en ökad effektivitet hos tandläkarna skulle arbetet på laboratorierna ytterligare öka. Man tar bort laboratoriearbetare för att hjälpa tandläkarna i avsikt att dessa skola kunna åstadkomma mera arbete även på laboratorierna. Man minskar laboratoriernas arbetskraft samtidigt som man tillför laboratorierna mera arbete. Det kan ju i och för sig inte vara någon särdeles riktig utveckling.

Nå, säger man, det kan ändras genom att man ökar antalet utbildade tandtekniker och samtidigt ger dem en sådan utbildning, att de bli bättre kvalificerade än de nuvarande tandteknikerna att arbeta i patientens mun. Men hur man än vänder och vrider denna sak, måste ju huvudparten av tankteknikernas arbete komma att ligga på laboratorierna. För laboratoriearbetet är den nuvarande utbildningen tillräcklig och tillfredsställande. För arbete i patientens mun måste utbildningen högst avsevärt läggas om. Det skulle betyda, att man för en kår, vars huvudsakliga arbete faller inom laboratorierna, skapade en utbildning, som gjorde den överkvalificerad för detta. Man tvingar således in tandteknikerna i en utbildningsform, som blir dyrare än som behövs för utförandet av den huvudsakliga delen av deras arbete. Att detta skulle kunna bli en billigare lösning på folk tandvårdsfrågan än den som statsrådet för sin del har talat för här, har jag svårt att förstå. I stället skulle det bli en fördyring av tandteknikerorganisationen, en fördyring som är onödig med hänsyn till det huvudsakliga arbete som tandteknikerna ha att utföra.

Jag tror således, att om utrednings-

kravets förespråkare mena, att man icke skall använda de nu utbildade tandteknikerna till arbete i munnen men att det skall kunna ske sedan man skapat en ny utbildningsform för tandteknikerna och att denna väg skulle vara till fördel för tandvården i vårt land, så ha de missuppfattat den roll, som tandteknikerna nu spela och i framtiden komma att spela i tandvårdsorganisationen, och högst avsevärt överdrivit den nytta som de i undantagsfall, i relativt få fall, skola kunna göra inom tandläkeriet över huvud taget.

Det är ju också att märka, att tandteknikernas arbete i munnen skall utföras under tandläkarens överinseende och ansvar, och så vitt jag förstår måste det medföra en betydande begränsning i de ökade möjligheter, som tandläkarna genom användning av tandteknikerna komma att få.

Jag har således för min del på grund av de överväganden, som jag tidigare haft tillfälle att ägna frågan, och det läge, som den för närvarande befinner sig i, kommit till den alldeles bestämda uppfattningen att man icke bör följa de tankegångar, som uppenbarligen ligga bakom kravet på en förnyad utredning. Då jag inte heller tror, att man genom en ny utredning kan komma till något annat resultat än det som man hittills har kommit till, såvida man som sagt inte vill lägga om hela innehållet i tandvårdsorganisationen, tror jag denna nya utredning för närvarande är ganska obehövlig.

När jag vänder mig mot tanken att i ökad utsträckning använda sig av tandtekniker i tandvårdsarbetet, beror det nu liksom för några år sedan på den alldeles bestämda uppfattningen, att en dylik utveckling skulle vara detsamma som risk för deklassering av folk tandvården. Jag tror, att de privatpraktiserande tandläkarna i ytterst få undantagsfall skulle komma att använda sig av tandtekniker som hjälparbetare utöver det nödvändiga arbetet i laboratorierna men att man för folk tandvårdens del komme att hänvisa till den nya möjlighet, som därmed har yppat sig. Jag tror

Lagförslag om behörighet att utöva tandläkarkonsten.

det är något av det farligaste man kan göra för folktandvården, om man åsätter den en stämpel av mindervärdighet i jämförelse med det arbete, som utförs av de privatpraktiserande tandläkarna. Jag tror, att man skall akta sig för det, om man vill främja folktandvårdens intressen. Om man genom åtgärder, som jag skulle vilja stämpla som konstlade, anser sig kunna åstadkomma någon ögonblicklig lättnad, tror jag, att i det långa loppet kommer det att vara till större skada för folktandvården än den mycket eventuella ögonblickliga nytta, som ett frångående av de nuvarande principerna skulle föra med sig.

Jag kommer, herr talman, att rösta för det yrkande, som har framställts av herr Norman. Eftersom herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet är närvarande, skulle jag vilja tillägga, att om kammaren skulle bifalla kravet på en förnyad utredning, så måtte herr statsrådet erinra sig, att det finns utredningsyrkanden, som det inte är alldeles nödvändigt att exekvera, och att han, även om det skulle gälla ett åsidosättande av en knapp riksdagsmajoritets beslut, måtte vara så ståndaktig i sin tro, att han glömmet bort att det beslutet har fattats.

Häri instämde herr *Tjällgren*.

Herr **FORSLUND** (kort genmäle): Herr talman! Den som sist talade var landshövdingen i Gävleborgs län. Jag undrar verkligen, om han har länsborna bakom sig, när han rekommenderar den ordningen, att inrikesministern skall strunta i riksdagens uttalande, om detta nu skulle bli i enlighet med utskottets förslag. Det är rent av överraskande att höra detta från en Konungens troman. Tänk om samme departementschef skulle strunta i vad hans förtroendeman skriver till honom. Det vore ju förfärligt.

Men det var inte det jag begärde ordet för, herr talman, utan orsaken var, att herr landshövdingen gjorde gällande, att här skulle det bli en mycket kostsam utbildning för tandteknikerna. Vem

har sagt, att alla tandtekniker skulle ha denna utbildning? Kanna vi inte gå till väga på samma sätt som statsrådet har föreslagit rörande sköterskorna? Det är ju samma system. Varför kunna vi inte undersöka, vilka av tandteknikerna som redan ha en sådan utbildning, att de passa? Man skall inte måla upp sådana orimligheter som den siste talaren anförde mot förslaget.

Herr **ANDERSSON, ELON** (kort genmäle): Herr talman! Jag vet inte, i vilken utsträckning jag har länsborna bakom mig i detta avseende, men jag skulle vilja för herr Forslund påpeka, att han visserligen har varit länsbo i Gävleborgs län men att jag är det för närvarande, och jag har kanske i denna egenskap större möjligheter än herr Forslund att veta, efter vilka linjer diskussionen inom de beslutande länsorganisationerna går.

Vidare skulle jag vara särdeles smickrad, om Kungl. Maj:t skulle anse mig i så hög grad vara Kungl. Maj:ts förtroendeman, att förtroendet skulle sträcka sig ända därhän, att Kungl. Maj:t lydte mina råd.

Fru **SJÖSTRÖM-BENGTSSON**: Herr talman! Det smärtar mig djupt, att jag måste gå upp direkt efter herr Elon Andersson, som alltid här i kammaren kan förfäktat en åsikt med så stor vältalighet. Detta smärtar mig så mycket mer som jag inte kan gå med på hans resonemang. Men eftersom jag dristat mig att motionera i denna fråga, må det ändå vara mig tillåtet att med några ord ge en lekman syn på dessa saker.

Då vill jag först påpeka, att vad vi motionärer här begära inte är på långt när så vittgående befogenheter som äro föreslagna för de framtida tandhygienisterna. Jag skulle inom parentes vilja säga, att jag hoppas, att man hittar på någon annan titel för dem, så att man slipper vricka tungan var gång man skall säga ordet. Deras befogenheter komma ju i framtiden att bli ganska betydande. I detta sammanhang kan jag

Lagförslag om behörighet att utöva tandläkarkonsten.

inte underlåta att påminna om att år 1942 en tandläkare vid en kommunal tanklinik i Göteborg genom att anförtro en del dugliga tandsköterskor att under hans överinseende i patientens mun t. ex. ta bort tandsten ådrog sig sina kollegers både harm och förbittring. Man menade, att ett sådant förfarande skulle medföra allvarligt men för allmänheten. Det var en mycket enkel sak, som dessa tandsköterskor fingo göra, jämfört med vad man nu föreslår för tandhygienisterna, som om jag inte minns fel föreslås skola få utföra tandslipningar, sköljningar, röntgenarbeten och mera sådant. Men tiden rider fort. Det nu föreliggande förslaget ger, som jag redan påpekat — och jag tycker, att det är alldeles riktigt — de sköterskor, som komma att utbildas till tandhygienister, en hel del nya uppgifter, för att man på det viset skall kunna avlasta en del arbete från tandläkarna. Herr Norman sade, att om tandteknikerna skulle få någon rätt att arbeta i patienternas munnar, skulle vi få två slag av personer, som arbeta i munnarna på patienterna, men det få vi ju ändå genom tandhygienisternas verksamhet.

Som ett av skälen för att anlita tandhygienister för mera kvalificerat arbete än tandsköterskor fått utföra hittills har man anfört, att man vill avlasta tandläkarna en del av det arbete, som nu anses mindre kvalificerat, och det skulle då ske till förmån för tandläkarnas övriga verksamhet. Den synpunkten har emellertid inte fått göra sig gällande för tandteknikernas arbete. Ändå kan jag inte förstå annat än att om tandteknikerna finge rätt, att vid sidan av sitt laboratoriearbete, under tandläkares överinseende syssla med avtryckstagning och inprovning av proteser i en av tandläkaren sanerad och — jag vill betona det — utläkt munhåla, skulle detta medföra lättnad för tandläkaren och ge honom mera tid för hans övriga, betydligt mera kvalificerade verksamhet.

Jag vill också påpeka, att vi motionärer starkt poängtera, att tandteknikernas arbete bör kraftigt begränsas. Vi såga i motionen: »De skulle således un-

der inga förhållanden få utföra extraheering, plombering, rotfyllning etc. utan vid sidan av sitt laboratoriearbete endast få syssla med avtryckstagning, inprovning av proteser o. d. i av tandläkare sanerad munhåla.» Genom en sådan anordning som vi föreslagit skulle ju i alla fall ingen annan olycka kunna ske än att en protes bleve illasittande och finge göras om, men jag vill fråga, herr talman, om inte den malören många gånger kan hända och många gånger har hänt även mycket skickliga tandläkare. Kan det inte tänkas, att en tandtekniker, som varit med från början, sett den mun till vilken han skall göra en protes och själv tagit ett vaxavtryck, har bättre förutsättningar att göra ett fullgott arbete än den, som endast får sig tillsänt vaxavtrycket av den mun han skall göra en protes till?

Jag skall inte hålla på längre, men jag vill slutligen bara säga, att jag helt ansluter mig till de rader på sidan 8 i utskottets utlåtande, där det heter: »Utskottet vill här dock bestämt uttala, att utskottet skulle ogilla en utveckling, som ledde till ökat kvacksalveri och en kvalitetsförsämring inom folktandvården eller till att laboratorierna komme att sakna nödig tillgång på tekniker.» Laboratoriernas tillgång på tekniker kan väl i alla fall åtminstone i någon mån förbättras genom en utvidgad tandteknikerutbildning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag. Helst hade jag sett, att den motivering, som herr Sunne har föreslagit, hade kunnat komma med, men jag förstår, att det åtminstone i dagens läge är fullkomligt ogörligt. Jag nöjer mig därför med att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr WISTRAND: Herr talman! Jag ber om ursäkt, att jag tar mig friheten uppträda i denna debatt och kanske upprepa några argument, som man redan har kommit med, men det torde inte vara helt opåkallat, då jag har den uppfattningen, att kammaren nu har en helt

Lagförslag om behörighet att utöva tandläkarkonsten.

annan sammansättning än t. ex. när herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet talade.

Det förefaller mig, som om de, som tala för utskottets förslag, framför allt göra det i syfte att därigenom åstadkomma någon hjälp för den nöd i fråga om folktandvården, som otvivelaktigt råder, i synnerhet i vissa delar av landet. Men då gäller det ju främst att konstatera, om förslaget att låta tandteknikerna utföra vissa arbeten verkligen bringar någon hjälp. Som herr Elon Andersson har anfört finns det ju redan nu endast ett starkt begränsat antal tandtekniker i landet. Man kan snarast tala om en brist på sådana, och man vinner då ingenting genom att föra över några av dessa från laboratoriearbetet, där de så innerligt väl behövas, till tandläkararbetet. Den rätta vägen är den, som vi redan beträtt och det med stor framgång, nämligen att starkt öka antalet tandläkare. Detta antal har också ökat oerhört i landet. 1920 fanns det 700, 1930 1 300, 1940 2 300 och 1950 3 300. Med de starkt utvidgade möjligheter till utbildning, som numera finnas, kan man väl räkna med att 1960 finns det över 5 000 tandläkare här i landet. Då föreligga inte samma svårigheter, som man för närvarande har och som man tror att man möjligen skulle kunna avhjälpa genom det föreliggande förslaget.

Den främsta orsaken till att jag sätter mig emot att tandteknikerna skulle få operera under tandläkares överinseende, som det heter — men i praktiken skulle det väl många gånger bli tämligen mycket på egen hand — är, att patienterna äro människor. De ha rättighet att fordra, att de inte bli underkastade behandling av andra än de bäst utbildade som finnas att tillgå, av sådana som ha medicinsk kännedom om kroppen och dess funktioner och om betydelsen av ingrepp, som kanske en tandtekniker skulle komma att utföra mer eller mindre mekaniskt.

Det är inte någon tillfällighet, att det endast finns ett land i Västeuropa, nämligen Danmark, där man har försökt

någoting sådant som utskottsmajoriteten har siktat på. I hela det övriga Västeuropa — jag vet inte hur det är i Östeuropa — har frågan varit uppe gång på gång men alltid blivit avvisad av de medicinska myndigheterna på samma sätt som har skett här i landet. Jag tror, att det har någoting att säga, att i Norge fanns tidigare en viss slags rätt för tandtekniker att utföra behandling i munhålan, men den togs bort för 15 år sedan. Sådana voro erfarenheterna därifrån.

Jag måste verkligen säga, att jag inte tror, att det är så angeläget att befria tandläkarna från den arbetsbörda, som man här har talat om. Inte bara deras kär utan också övriga medicinska instanser ha samma uppfattning.

Vad har man alldeles särskilt anledning att frukta, om tandteknikerna skulle få de rättigheter som utskottet tänker sig? Man löper fara, att man får se vad det redan i strid mot lagen funnits ansatser till, ett slags tandvårdsfabriker, där så gott som hela arbetet utföres av en rad tandtekniker, ehuru formellt under en tandläkares överinseende, vilket dock mycket ofta i stort sett inskränker sig till inkasserande av behandlingsavgifterna och anställandet av medhjälparna. Detta vore inte lyckligt. Det är en fara, som man, om man går utskottsvägen, har skyldighet att se i ansiktet. Den kan uppkomma, även om naturligtvis de, som ställa sig bakom utskottets utlåtande, inte se den möjligheten med någon som helst sympati. Ur dessa synpunkter tror jag, herr talman, att det är rätt att följa Kungl. Maj:t. Det förfaller mig, att Kungl. Maj:t har övervägt denna fråga mycket väl. Det har ju också funnits tid att överväga den, så livlig som diskussionen varit om dessa frågor på senare år.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som jag har varit med om att underteckna tillsammans med herr Norman m. fl.

Herr ELOWSSON, NILS: Herr talman! När man vet hur stora svårigheterna äro

Lagförslag om behörighet att utöva tandläkarkonsten.

för det svenska folket att få tandvård i våra dagar, är det ganska naturligt att man ser sig om efter alla möjliga utvägar för att komma ifrån dessa svårigheter. Man kan följaktligen förstå motionärerna och kanhända också till nöds förstå att de slåss för sin mening så som de göra, men jag måste ändå ifrågasätta huruvida man verkligen vid närmare eftersinnande kan finna det tillrådligt att följa dem. Vi äro ju dock, när det gäller sjukvård av vilket slag det än vara må, angelägna om att avlägsna riskerna med behandlingsmetoderna så mycket som möjligt, och vi äro ju också mycket angelägna om att försöka få den allra bästa vård som man över huvud taget kan driva upp. Nu vill man här i stället, att vi på grund av en som vi i varje fall hoppas tillfällig beträngdhet skola sänka standarden på den vård vi skola ge folks tänder. Man kan näppligen komma ifrån att det blir resultatet, om vi följa detta förslag att ge tandteknikerna rätt att operera i en sanerad munhåla. Självfallet skulle man kanhända utan risk kunna anförtro dem vissa arbeten, men om de få denna rätt, komma åtminstone vissa tandläkare med all sannolikhet att utnyttja den möjligheten i vidgad omfattning, och om det sker, komma också riskerna att ökas i betydande grad. Man måste sätta i fråga, huruvida det verkligen är rätt handlat mot den tandvårdssökande allmänheten att utsätta den för dessa risker.

Vad sedan gäller tandteknikerna över huvud taget är det ju omvitnat här, hurusom det råder brist på sådana. Utöver vad herr Elon Andersson mycket utförligt redogjorde för kan man säga, att efter hand som antalet tandläkare ökar, så ökar ju också behovet av tandtekniker, men i samma takt som tillgången på tandläkare ökar, så ökar självfallet också möjligheten för folk att få sina tänder lagade. Jag menar därför, att man inte på grund av att vi nu befinna oss i en kritisk och besvärlig och utan tvivel mycket tråkig situation skall låta locka sig ut på sådana vägar som här föreslås. Vi böra åtminstone hålla den standard i fråga om tandvården, som vi

ha, och inte sänka den utan i stället försöka höja den.

Det är också en annan risk förbunden med att man på detta sätt så att säga släpper in tandteknikerna i munnen, nämligen den, att tandteknikerna operera på egen hand. Vi ha redan alltför många exempel på att de börjat göra detta. En mängd tandtekniker ha upprepade gånger blivit dömda till böter. De ha gladeligen betalat dessa och bara fortsatt, som om det inte hade funnits någon lag i detta land som syftade till att hindra dem. Ger man tandteknikerna rätt att arbeta på det sätt som motionärerna ha föreslagit, kommer det helt säkert inte att dröja länge, förrän åtskilliga av dem som blivit i tillfälle att skaffa sig ökad erfarenhet på området etablera sig som självständiga tandläkare. Och liksom många människor nu tro på tandteknikerna och gå till dem med ett slarvigt utfört arbete som resultat, komma de sannolikt med större förtroende att vända sig till dessa tandtekniker, som arbetat hos en tandläkare. Man kan gå ut ifrån att kvacksalveriet på detta sätt kommer att uppammas och frodas i större utsträckning än nu, och det bör man sannerligen inte uppmontra till.

Det har också här pekats på riskerna för folktandvården i detta sammanhang, och dem bör man verkligen inte underskatta. Såsom herr Elon Andersson säger komma de privata tandläkarna inte att använda tandteknikerna för de ifrågasatta uppgifterna, men inom folktandvården kommer man att göra det — det kan man utgå ifrån. Det har till och med höjts röster uppe i Norrland för att man nu skulle besätta folktandvårdsklinikerna med tandtekniker enbart, hellre än att, som man säger, inte få någon tandvård alls. Men därigenom skulle man inte skapa annat än tandvanvård, och något sådant kan det väl i alla fall inte vara fråga om att vi skola inlåta oss på.

Det har sagts så mycket om denna sak, att jag inte skall förlänga debatten. Jag skulle ändå till slut bara vilja ställa en stilla fråga, huruvida motionärer-

Lagförslag om behörighet att utöva tandläkarkonsten.

na med handen på hjärtat kunna försäkra, att de verkligen själva vilja låta tandteknikerna arbeta i munnen på sig.

Herr **KARLSSON, GOTTFRID**: Herr talman! Jag har begärt ordet vid denna frågas behandling närmast därför att jag under rätt många år hemma i det lands-ting där jag arbetat har haft att syssla med folktandvården i mycket stor utsträckning. Jag kan ju förstå, att det förslag som motionsledes har blivit framställt och som utskottets majoritet har anslutit sig till har blivit väckt med tanke på knappheten på tandläkare inom folktandvården i de olika länen. Men längre kan jag inte sträcka mig i fråga om förståelse för förslaget.

Det har sagts under debatten, bl. a. av min ärade länskamrat herr Sunne, att i det brydsamma läge, vari vi nu befinna oss, finns det anledning att vidta extraordinära åtgärder. Herr Sunne sade, att eftersom landstingsområdena ha svårt att få tandläkare, så bör man gå den väg som majoriteten i utskottet har förordat. Min mycket bestämda uppfattning är den, att ett bifall till förslaget kommer att medföra, med rätt eller orätt, en deklassering av folktandvården i vårt land, och det vill jag under inga förhållanden medverka till. De svårigheter vi ha att dragas med när det gäller att besätta de tandläkartjänster, som vi behöva i de olika landstingsområdena, medföra att vi inte kunna bygga ut folktandvården i den omfattning och enligt den tidtabell som vi ursprungligen hade tänkt oss. Så är det i vårt län och säkerligen på en hel del andra håll också. Men vi få väl ge oss till tåls, till dess vi kunna få tillräckligt med utbildade tandläkare, och jag hälsar med tillfredsställelse den åtgärd som chefen för ekle-siastikdepartementet har vidtagit för att få fram flera tandläkare.

Det har sagts tidigare här — och särskilt herr Elon Andersson har redogjort för den saken — att vi inte ha flera tandtekniker än vad som behövs för den uppgift som för närvarande åvilar tandteknikerna. Skall man då ge dem utvid-

gade arbetsuppgifter, torde väl resultatet bli brist på tandtekniker. Det kan gent emot detta anföras, såsom herr Forslund sade i replik till herr Elon Andersson, att det är kortare utbildningstid för tandteknikerna än för tandläkarna och att man kan snabbt fylla behovet av tandtekniker genom att utbildade flera sådana, om så skulle erfordras. Det kan låta säga sig, att man kan komma fram på den vägen. Men för mig är det väsentliga, att man inte skall vidta en sådan åtgärd, att man om den tandvård som erhålles i folktandvården med fog skola kunna göra gällande, att det är en tandvård av lägre klass än annan tandvård. Det är det jag är rädd för, och jag tror att det finns mycket goda skäl för min uppfattning, att så skulle komma att bli fallet.

Därför, herr talman, vill jag vädja till kammaren att följa den reservation som andra lagutskottets ordförande har talat för och som innebär ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr **HALLAGÅRD**: Herr talman! Eftersom jag har deltagit i behandlingen av föreliggande spörsmål i utskottet, ber jag att i all korthet få nämna, varför jag har biträtt utskottsmajoritetens förslag.

Av den kungl. propositionen framgår ju, att medicinalstyrelsen konstaterar, att tandteknikernas befogenhet fortfarande är omstridd, men att styrelsen icke är beredd att i dagens läge taga mera definitiv ställning till spörsmålet. Medicinalstyrelsen vill dock icke motsätta sig, att genom särskilda sakkunniga verkställas en förutsättningslös utredning av frågan, huruvida och i vad mån tandtekniker få biträda med utförande av till tandläkarkonsten hänförlig behandling.

Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet nämnde ju i sitt anförande, att en mycket kraftig minoritet inom medicinalstyrelsen önskade utredning, men han var rädd för att sätta i gång en så stor apparat. Jag vet inte, om det behöver bli en så stor apparat som herr statsrådet tänkte sig. Härtill

Lagförslag om behörighet att utöva tandläkarkonsten.

kommer, att en utredning behövs. Vissa remissinstanser, som anslutit sig till samma mening som reservanterna inom medicinalstyrelsen, ha ju också ansett, att man icke kan ta ställning till detta spörsmål, innan saken ytterligare utretts. Det är klart, att man inom utskottet vid behandlingen av detta spörsmål har varit tveksam om hur man skulle ställa sig. Jag förstår fullväl, att detta är en stor fråga och att en utredning möjligen skulle komma att dra ut på tiden. Men också herr statsrådet har konstaterat, att det råder stor brist på tandläkare. Denna brist motiverar ju, att man gör en utredning för att få klarlagt, vilka befogenheter man kan ge tandteknikerna.

Jag har därför inom utskottet stannat inför att gå med på utskottsförslaget med dess motivering, och jag är icke beredd att i motiveringen gå så långt som yrkas i den andra reservationen.

I likhet med departementschefen anser utskottet, såsom framhålles i motiveringen, det icke principiellt riktigt, att frågan om tandteknikernas befogenheter efter en eventuell utredning skall avgöras av Kungl. Maj:t.

Jag ber med dessa ord att kort och gott få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr OLSSON, KARL JOHAN: Herr talman! När vi började detta sammanträde, hade jag samma inställning till denna fråga som reservanterna i medicinalstyrelsen, och jag har samma uppfattning nu. Liksom tidigare omfattar jag den utan någon större lidelse, men den är i varje fall ganska bestämd.

Jag kan inte berömma mig av att ha sakkunskapen på min sida, åtminstone inte om jag med begreppet sakkunskap menar majoriteten av sakkunskapen. Men jag vill gärna, herr talman, deklarerera, att jag har en obehaglig vana att understundom gå emot sakkunskapen, och den vanan delar jag tydligen med reservanterna i medicinalstyrelsen. Jag har haft och har åtskilligt att göra med sakkunniga på olika områden, och jag har mycket stor respekt för dem. Men jag vet också, att sakkunniga ofta bli nå-

got ensidiga och att det en och annan gång händer, att kärintressen spela in vid ställningstaganden. Det gör att jag ibland, när det gäller att ta ställning till frågor, där sakkunskapen självfallet skall ha en hel del att säga till om, kommer till den slutsatsen, att mitt eget sunda bondförnuft måste få råda över sakkunskapens mening. Om det sedan förhåller sig så att jag också har en del av sakkunskapen på min sida, känner jag mig självfallet ännu mera stärkt i min personliga uppfattning.

Jag har två skäl, herr talman, för den ståndpunkt jag har intagit. Det ena skälet är att jag rent principiellt har den meningen, att man inte skall lagstifta, när det inte är behövt, vilket överfört till det här fallet betyder, att man inte skall låta en lagstiftning gå längre än som är nödvändigt. Det andra skälet är att med den brist på tandläkare som för närvarande råder kan det måhända vara befogat att inte gå så långt som man skulle ha gått, om förhållandena på detta område varit mera normala.

Det är tvenne frågor, herr talman, som beröras av den diskussion, som har förts här. Den ena frågan rör de s. k. kvackarna, som bedriva tandläkarpraktik utan att äga förutsättningarna härför. Den andra frågan är, om det skall vara möjligt att låta tandtekniker i någon viss begränsad omfattning *under tandläkares överinseende och ansvar* — jag vill kursivera de sista orden — utföra vissa enkla arbeten i patientens munhåla.

I den första frågan tror jag inte det behöver råda några delade meningar. Jag tror inte, att det är nödvändigt att i denna debatt tala om kvacksalveriet på detta område. Vi äro fullständigt eniga om att lagstiftningen inte kan tilllåta något kvacksalveri. Av denna inställning till den första frågan följer emellertid inte självklart, att man i den andra frågan skall ha den uppfattning som kommit fram i propositionen. Mitt ställningstagande därvidlag beror på att jag inte tror att det innebär några faror att gå den väg som här har förordats av talesmän för utskottet och andra och som måhända kan något öka möjlighe-

Lagförslag om behörighet att utöva tandläkarkonsten.

terna för en del människor i landet — låt vara ett begränsat antal — att få tandvård.

I utläggningar från tandläkarhåll i den offentliga diskussionen har verkligen förekommit den meningen, att det inte skulle vara så farligt med tandläkarbristen. Men vi som sitta i denna kammare och som i ett eller annat avseende ha att göra med tandvården i landet veta, att tandläkarbristen är mycket svår — här i kammaren har inte heller gjorts gällande mer än en mening på den punkten. Det förhåller sig ingalunda så, att bristen håller på att försvinna och att vi äro på god väg att komma in i förhållanden, som borde vara normala. Därför måste vi gå ut från som en förutsättning för vår diskussion och för vårt beslut, att nu och en rätt avsevärd tid framöver komma många människor i detta land inte att få den tandvård som de skulle behöva, på grund av att det inte finns tillräckligt med krafter härför.

Optimismen, som i och för sig är nödvändig och prisvärd, kommer alltid fram, när det gäller frågor på medicinen eller tandläkeriets område om att släppa fram andra än dem som tidigare äro anställda. Damerna och herrarna erinra sig kanske, att när det var fråga om att släppa in i landet ett begränsat antal läkare från Österrike, så hette det strax, att det inte var någon läkarbrist här — förut var det en allmän mening att här rådde en stor läkarbrist. När det har varit fråga om att låta landsflyktiga utländska läkare praktisera här, har det också från vissa håll hetat, att det inte varit så farligt med läkarbristen och att man kunnat klara sig utan dem. Precis på samma sätt har det varit och är det beträffande tandläkarna. Denna optimism får tas för vad den är. Man kan gott ge sitt erkännande åt den, men när den sättes in i sitt riktiga sammanhang verkar den åtminstone på mig inte särskilt övertygande.

Jag har, herr talman, i min verksamhet som länschef att vara ordförande i en institution som kallas mödrahjälpsnämnden. I mödrahjälpen ingår ganska mycket av begreppet tandvård. Jag har

alltså ofta att göra med fall, där människor behöva få tandvård och behöva det mycket snabbt, men inte kunna få det. I varje fall kunna de inte få tandvård till överkomligt pris, så att mödrahjälpsinstitutionen kan träda in. Jag vet således av egen erfarenhet, att det inte är bra beställt på detta område och att någonting behöves göras, och jag önskar ingenting hellre än att en del av dessa mina skyddslingar skulle få möjlighet att skaffa sig erforderlig tandvård. Även om inte alla, utan bara ett litet antal av dem skulle få det, skulle jag för min del bli glad.

Som ett exempel på tandläkarbristen anförde en tidigare talare, att det på en gång hade utannonserats 89 tjänster i tandläkarnas tidskrift. Jag har här ett nummer av samma tidskrift, och där är det fråga om 50 lediga tjänster. Det är således en vanlig företeelse.

För övrigt skulle jag i detta sammanhang vilja ställa en fråga till dem som tala om att det i bygderna i landet finns »kvackare», som laga tänder. Varför finnas dessa kvackare? Jo, ofta därför att folk inte har möjlighet att få tänderna lagade på annat sätt än genom att anlita dem. Om tandläkarbristen häves, blir det annorlunda. Då behövs det inga kvackare, då komma de inte att få någon nämnvärd marknad. Men att jag konstaterar detta innebär inte, att jag avråder från lagstiftningsåtgärder som förbjuda kvacksalveriet på detta område, ty jag är gärna med om sådana åtgärder.

Nu har det förekommit ett uttalande av en tandläkare i gårdagens nummer av Stockholms-Tidningen om att det börjar bli god tillgång på tandläkare. Vi ha redan, säges det, 3 350 tandläkare, och tillgången ökas alltjämt. Detta kunna vi konstatera. Men vi måste också konstatera, att behovet av tandläkare ökas samtidigt med tillgången. Jag kan inte i närvarande stund avgöra proportionen mellan den ökade tillgången och det ökade behovet, men jag vet, att behovet ökar. Detta beror dels på att tänderna nu tendera att bli sämre, dels ock framför allt på att man är mera aktsam om sina tänder nu. Förr låt man dra ut sina tän-

Lagförslag om behörighet att utöva tandläkarkonsten.

der, när det blev en skavank på dem, men nu vill man gärna ha dem lagade, vilket gör att tandläkarna få mycket mera arbete än tidigare.

Detta var mitt enkla lekmanaresone-
mang i denna fråga, och det torde inte
vara svårt att förstå, vartåt det lutar.

Herr Elon Andersson sade, att han har
svårt att förstå, hur man skall kunna
minska tandläkarbristen genom att öka
utbildningen av tandtekniker. Jag tror
inte, att det är fråga om det. Vi ha redan
konstaterat, att det är brist på tandtek-
niker också. Det kan således redan av
det skälet inte bli fråga om att tandlä-
karna skola kunna utnyttja tandtekniker-
na något nämnvärt, utan det måste bli
i mycket begränsad utsträckning. Då får
herr Elon Andersson rätt i det han sade
en stund senare, att man har överdrivit
den roll tandteknikerna skulle kunna
spela i tandläkeriet. Det kommer inte
att bli några stora krafttag, som häva de
missförhållanden som vi nu ha. Men som
läget nu är menar jag, att även om re-
sultatet skulle bli relativt blygsamt så
kunna åtgärderna vara motiverade.

Jag vill ännu en gång understryka, att
det för mig inte är fråga om annat än
att man skall försöka göra vad man kan
för att tandvården skall komma så många
som möjligt till godo. När tandläkarbristen
är hävd, behöver det inte bli någon
diskussion om denna fråga längre. Jag
vill också säga, att det för mig inte är
fråga om en deklassering av folktandvår-
den. Försåvitt jag har förstått rätt gäller
frågan om tandteknikernas medverkan
inte bara folktandvården utan tandvården
över huvud taget. Det är också möjligt att
flera privatpraktiserande tandläkare med
klinikerna än folktandvårdsklinikerna skulle
utnyttja dessa möjligheter, eftersom de
senare kanske äro sämre rustade när det
gäller tillgång på tekniker.

Jag tror för min del, herr talman, att
det inte är några faror förknippade med
en något liberalare hållning på denna
punkt. Emellertid är jag inte riktigt be-
låten med följande mening i utskotts-
utlåtandet: »Att utan föregående utred-
ning lämna Kungl. Maj:t generellt be-
myndigande att åt enstaka tandtekniker

giva befogenhet att biträda tandläkaren
med enklare göromål i sanerad munhåla,
anser utskottet ej böra ifrågakomma.»
Jag kan inte förstå, varför inte Kungl.
Maj:t — i varje fall efter det att Kungl.
Maj:t deklarerat sin inställning så som
skett — skulle ha kunnat få detta lilla
förtroende. Jag tror inte, att Kungl. Maj:t
skulle ha missbrukat det. Jag tror till
och med, att Kungl. Maj:t skulle ha till-
satt en utredning, innan Kungl. Maj:t
över huvud taget hade gett med sig här.
Jag tycker vidare, att det skulle ha varit
riktigast att säga, att man borde utreda
först och lagstifta sedan. Nu har ut-
skottet gjort tvärtom, och det tycker jag
inte är alldeles riktigt.

Jag kan till nöds ändå rösta med ut-
skottet, trots att jag inte finner dess
utlåtande vara fullt tillfredsställande.
Min slutsats blir alltså, att jag i nuva-
rande läge tvingas att yrka bifall till
utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Wer-
ner*.

Herr **WISTRAND**: Herr talman! Herr
Olsson säger, att i samma stund som
bristen på tandläkare är hävd existerar
denna fråga inte längre. Samtidigt utta-
lar herr Olsson, att vad utskottet här
föreslår helt säkert inte kommer att
innebära något väsentligt bidrag till bris-
tens hävande. När det ligger så till ty-
cker jag, att de medicinska betänkligheter,
som ha framförts av de sakkunniga, böra
väga synnerligen tungt.

Herr Olsson talar om att man t. ex. i
Västerbotten skulle kunna få hjälp av
dessa tandtekniker, som vilja göra sina
insatser i det direkta arbetet med patien-
terna. Jag skulle då vilja fråga: Tror
man, att de komma att uppenbara sig i
Västerbotten? Nej, det tror inte jag. Vi
komma att se allt flera av dem här i de
stora städerna — på Söder och på andra
håll, där det redan finns liknande in-
rättningar, som komma att känna sig le-
galiserade på ett helt annat sätt än tidi-
gare. Därmed skulle man inte ha hjälpt
de eftersatta bygdernas tandvård. Herr
Olsson talade i början så vackert om hur

Lagförslag om behörighet att utöva tandläkarkonsten.

många han hade sett som inte fått tillräcklig tandvård, men jag tror inte att dessa bli hjälpta genom ett bifall till utskottets förslag.

Herr **OLSSON, KARL JOHAN**: Herr talmann! Bara en kort replik. Jag tror, att jag lade fram saken fullt logiskt. Om det här hade varit fråga om att i större utsträckning överföra tandläkarnas arbete till tandteknikerna, skulle det ha funnits starka skäl för att låta de medicinska synpunkterna redan nu slå igenom. Men då detta kan ske endast i begränsad omfattning, måste det för mig te sig som en lagstiftning i onödan. Till detta lägger jag, att även om inte så många kunna bli hjälpta med en liberalare politik, är redan det, att några kunna bli hjälpta, nog för mig.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats särskilda propositioner komme att framställas först angående vardera av de båda punkterna av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan och därefter, om så erfordrades, rörande utskottets motivering.

På sedermera gjord proposition bifölls vad utskottet i punkten A hemställt.

Därefter gjorde herr talmannen jämlikt de i fråga om punkten B förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den av herr Norman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Norman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Norman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 69.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Herr talmannen anförde, att med hänsyn till utgången av den nu verkställda omröstningen de yrkanden, som framkommit beträffande utskottets motivering, finge anses hava förfallit.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 20 december 1940 (nr 1044) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 3, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av en allmän jordbruksräkning under år 1951; och

nr 4, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan, m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Interpellation ang. statens kostnader för äggproduktionen.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 28, till Konungen i anledning av Kungl. Majt:s proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

Interpellation ang. statens kostnader för äggproduktionen.

Herr PERSSON, KARL, erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! I den jordbrukspolitiska debatten den senaste tiden har frågan om äggproduktionens nationalekonomiska betydelse skjutits i förgrunden. Sälunda har såväl statens jordbruksnämnd som dess generaldirektör O. Söderström ifrågasatt lämpligheten av att man med statsmedel upprätthåller en export av ägg. Samma synpunkter har enligt tidningsreferat statsrådet Sträng framfört då han varnat för den svällande och foderkrävande äggproduktionen. Enligt tillgängliga referat har statsrådet sagt att vi kunna helt enkelt inte med pengar ur statskassan köpa dyrt foder utifrån och sälja det i form av billiga hönsfoderblandningar för att sedan få den överskottsproduktion av ägg, som det svenska hushållet ej självt kan konsumera, utan som medför en ytterligare förlust på exporten.

Av uttalandena har den svenska allmänheten fått den uppfattningen att det är äggproduktionen, som kräver den största delen av livsmedelssubventionerna. Enligt senaste tillgängliga sammandrag av statens kostnader för prisregleringarna på jordbrukets område skulle av nuvarande års kostnader om ca 223 miljoner kronor endast en miljon kronor direkt belasta äggregleringen, nämligen för lagring av ägg, i den mån detta belopp tagits i anspråk därför. Det är tydligt att någon del av spannmålsbolagets förluster på import av majs (12,5 miljoner kronor) och oljekraftfoder (17 miljoner kronor) via hönsfoderblandningarna belastar äggproduktionen, men härom finns ingen sam-

manställning tillgänglig. Då äggproduktionen i synnerhet i södra och västra Sverige är av mycket stor betydelse för småbrukets räntabilitet ha de ovan omtalade uttalandena väckt förvåning hos stora grupper småbrukare och ansetts syfta mot en ytterligare försämring av äggproduktionens ekonomiska lönsamhet. Genom fördyringen av den svenskodlade fodersåden och det höjda klipri-set har denna lönsamhet redan försämrats ytterligare mot vad som avsågs vid den senaste jordbruksuppställningen.

En annan faktor, som även bör beaktas i sammanhanget, är att om den svenska livsmedelsmarknaden skall bli något så när mättad på ägg under lågvarpningsperioden på hösten, måste alltid någon export förekomma under högvarpningsperioden. Detta till trots av att ett intensivt arbete pågår både i avelshänseende och utfodringstekniskt för att få produktionen så jämn som möjligt hela året.

Inför vårens rekryteringssäsong äro hönsägarna synnerligen angelägna att få en sammanställning av hur stora statens nuvarande utgifter för äggproduktionen äro och således hur mycket ytterligare åtstramning i denna produktions härighet som ett slopande av statens utgifter härvidlag kan åstadkomma.

Med hänvisning till ovanstående anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande frågor:

Är statsrådet i tillfälle att redogöra för statens verkliga subventioner under år 1950 för importerat foder, som användes för äggproduktionen samt för upprätthållande av äggexporten under samma tid, och för hur stora kostnader-na härför för närvarande äro?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 322, av herr *Pålsson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning, m. m.; samt

nr 323, av herr *Lundqvist* m. fl., i samma ämne.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.10 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.